

Janina Salo & Rosa Savela

HAITTOJA VÄHENTÄVÄ PÄIHDETYÖN ASUMISYKSIKKÖ

Kokemuksia yksikön merkityksestä päihderiippuvaisten kokonaisvaltaiseen elämäntilaan ja elämänhallintaan

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK)
Kesäkuu 2022**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Kesäkuu 2022	Tekijä/tekijät Janina Salo & Rosa Savela
Koulutus Sosionomi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi HAITTOJA VÄHENTÄVÄ PÄIHDETYÖN ASUMISYKSIKKÖ. Kokemuksia yksikön merkityksestä päihderiippuvaisten kokonaisvaltaiseen elämänlaatuun ja elämänhallintaan		
Työn ohjaaja Anne Jaakonaho		Sivumäärä 37 + 3
Työelämäohjaaja Jarkko Norrena		
<p>Opinnäytetyömme on Pohjanmaalla Pietarsaareissa sijaitsevaan Attendon asumisyksikkö Jakobintuvan tehty laadullista tutkimusperinnettä noudattava opinnäytetyö. Työssä kartoitimme asumisyksikön merkitystä aktiivisesti päihteitä käyttävien asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten asumisyksikkö Jakobintuvan asukkaat ja työntekijät kokevat haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkitsevän asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Asukas- ja henkilöstökyselyllä tuotiin esiin kokemuksia yksikön merkityksestä asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksista selvisi, että Attendo Jakobintuvan kaltainen, haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikkö vaikuttaa merkittävästi päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Kyselyiden kysymykset rakennettiin siten, että niiden avulla saimme tietoa asukkaiden elämästä ennen Jakobintuvalla asumista ja nyt siellä asuessa. Asukaskyselystä selvisi, että Attendo Jakobintuvan asukkaat kokivat merkityksellisimmiksi elämänlaatua ja elämänhallintaa edistäviksi tekijöiksi oman asunon, säännöllisen ruokailun, yhteisöllisyyden sekä ammatillisen tuen, avun- ja ohjauksen.</p> <p>Opinnäytetyön teossa opimme toteuttamaan koko prosessin sekä arvioimaan ja raportoimaan sen kulkua. Prosessin aikana opimme paljon tiedonhankinnasta, tiedon analysoinnista sekä asiatekstin tuottamisesta. Raportointi osuudessa kehityimme reflektoinnissa ja johtopäätösten tarkastelussa.</p>		
Asiasanat Asuminen, asumisyksikkö, elämänhallinta, elämänlaatu, haittoja vähentävä päihdetyö, päihderiippuvuus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date June 2022	Author Salo Janina & Rosa Savela
Degree programme Bachelor of Social Sciences		
Name of thesis Harm reduction housing unit – Experiences about the unit’s significance on the addicts’ quality of life and life management		
Centria supervisor Anne Jaakonaho		Pages 37 + 3
Instructor representing commissioning institution or company Jarkko Norrena		
<p>Our thesis follows the qualitative research tradition of the Attendo housing unit Jakobintupa in Pietarsaari, Finland. In this work, the authors map the importance of the housing unit on the quality of life and life management of residents who actively use intoxicants. The purpose of the thesis is to find out how the residents and employees of the housing unit Jakobintupa perceive harm-reducing substance abuse work that reduces harm to affect the housing unit's residents' quality of life and life management. The resi-dent and staff survey highlighted experiences of the unit's importance on residents' quality of life and life management.</p> <p>The results of the thesis show that a housing unit for harm reduction work such as Attendo Jakobintupa has a significant impact on the quality of life and life management of intoxicant addicts. The questions were constructed in such a way that they provided information about the lives of the residents before and after moving to Jakobintupa. The residents' survey revealed that the residents felt the most important factors promoting quality of life and life management were having their own home, regular meals, the community, and professional support, assistance, and guidance.</p> <p>While writing the thesis, the authors learnt to implement the whole process, and to evaluate and report on its progress. During the process, the authors learnt a lot about data acquisition, data analysis and the pro-duction of actual text. In the reporting section, the authors developed their skills to reflect and review of conclusions.</p>		
Key words Housing, Housing unit, intoxicant addicts, life management, quality of life, substance abuse work		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN KESKEISTÄ TIETOPERUSTAA	3
2.1 Haittoja vähentävä päihdetyö	3
2.2 Addiktio ja riippuvuus käsitteenä	5
2.3 Päihderiippuvainen käsitteenä.....	6
2.4 Asumisyksikkö ja Asunto ensin -malli	7
2.5 Elämänlaatu ja elämäntilanne.....	9
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	10
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	11
4.1 Opinnäytetyön prosessi ja kohderyhmä.....	11
4.2 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	12
4.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	14
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	16
5.1 Taustatietoa kyselyille.....	16
5.2 Kyselyiden kysymysten rakentuminen.....	17
6 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	18
6.1 Haittoja vähentävä päihdetyö	18
6.2 Asukaskyselyiden tulokset.....	19
6.3 Henkilökunnan kyselyn tulokset.....	27
6.4 Henkilökunnan kyselystä nousseita kommentteja ja kehittämissuosituksia	31
7 POHDINTA	33
LÄHTEET	36
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Haittoja vähentävät palvelut Suomessa.....	4
KUVIO 2. Opinnäytetyön aikataulu	11
KUVIO 3. Asumistilanne ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista	20
KUVIO 4. Toimeentulo ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista.....	21
KUVIO 5. Rikollisuus ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista	22
KUVIO 6. Vastaajien käyttämät päihteet ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista.....	23
KUVIO 7. Vastaajien päihteiden käytön määrä ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista	24
KUVIO 8. Vastaajien ihmissuhteet ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista	25
KUVIO 9. Ravitsemistottumukset ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista.....	25
KUVIO 10. Hygienia ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista.....	26
KUVIO 11. Elämäntilanteeseen ja elämänlaatuun vaikuttaneet asiat vastaajien kokemana	27
KUVIO 12. Henkilökunnan kyselystä saatuja vastauksia 3/3	31
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Henkilökunnan kyselystä saatuja vastauksia 1/3	28

TAULUKKO 2. Henkilökunnan kyselystä saatuja vastauksia 2/3	30
--	----

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on Attendo Jakobintuvalle tehty laadullista tutkimusperinnettä noudattava opinnäytetyö. Opinnäytetyömme tilaajana toimii Attendo Jakobintupa Pietarsaassa. Mietimme kauan, mistä opinnäytetyömme tekisimme. Aiheemme liittyivät paljolti rikollisuuteen sekä päihdeongelmaisiin. Työelämän yhteistyökumppanin kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen aiheeksi valikoitui selvittää haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkitystä päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Kohderyhmänämme on Attendo Jakobintuvan asukkaat, joilla on vaikea päihderiippuvuus. Päihderiippuvuuden myötä heillä on elämässään muitakin haasteita, joista osa on vakaviakin. Lisäksi kohderyhmäämme kuuluvat yksikön työntekijät ja heidän kokemuksensa yksikön merkityksestä siellä asuvien päihderiippuvaisten elämään.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, miten Attendo Jakobintuvan asukkaat ja työntekijät oma-kohtaisesti kokevat haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkityksen asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Tarkoituksena opinnäytetyössämme oli kyselylomakkeiden avulla selvittää asukkaiden ja työntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkityksestä elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Tarkoituksena on tuoda tietoa esiin Attendo Jakobintuvasta sekä haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön olemassaolosta. Aihetta miettiessämme huomasimme, että vastaavanlaisia opinnäytetöitä ei juurikaan ole tehty. Theseuksesta löysimme haittoja vähentävään huumetyöhön tehtyjä opinnäytetöitä muutamia. Opinnäytetöitä, jotka kokonaisuudessaan käsittelisivät haittoja vähentävän päihdetyön mallin mukaisia yksiköitä, ei löytynyt.

Kaikilla Attendo Jakobintuvan asukkailla oli mahdollisuus vastata asukkaille suunnattuun asukaskyselyyn joko itsenäisesti tai avustettuna. Oli hienoa huomata, miten moni asukkaista halusi osallistua opinnäytetyön tekemiseen vastaamalla kyselyyn. Kyselytilanteet olivat mukavia ja asukkaat hymyilivät. Opinnäytetyön tekijöille tuli tästä tunne, että asukkaille tuli merkityksellinen olo saadessaan osallistua kyselyyn. Asukkaat ovat myös kyselleet, milloin opinnäytetyö valmistuu. Halusimme myös selvittää henkilökunnan näkemyksiä ja kokemuksia haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksiköstä. Henkilökunnan kyselyyn valitsimme otannaksi vakituiset työntekijät. Kaikilta työntekijöiltä emme saaneet vastauksia, kokonaisuudessaan henkilökunnan kyselyyn saimme vastauksia kuusi kappaletta.

Asukkailta saimme kyselyn avulla konkreettista tietoa heidän elämästään, päihderiippuvuuksista ja elämästä ennen Jakobintuvalla asumista ja nykyhetkessä Jakobintuvalla asuessa. Kyselylomakkeet rakensimme siten, että osa kysymyksistä käsitteli elämää ennen Jakobintupaa ja Jakobintuvalla asuessa. Tällä menetelmällä saimme vertailtua haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkitystä asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan.

Opinnäytetyömme koostuu tietoperustasta sekä empiirisestä osuudesta. Tietoperusta toimii tietynlaisena johdatteluna opinnäytetyön aiheen pariin. Siinä avaamme opinnäytetyön keskeistä käsitteistöä, joka antaa rungon varsinaiselle työlle. Opinnäytetyössä käsiteltävät aiheet rakentuvat näiden käsitteiden ympärille. Empiirisessä osuudessa käymme alkuun läpi opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä, tavoitteita ja tarkoitusta. Näiden jälkeen avaamme mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti opinnäytetyömme tutkimusmenetelmiä, joihin liittyvät mm. aineistonkeruumenetelmät sekä analysoinnin prosessi. Lisäksi tähän osioon kuuluu myös opinnäytetyön eettisyyden, luotettavuuden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden pohdinta. Luvuissa 5 ja 6 esittelemme opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset.

Opinnäytetyön tuloksia avaamme aihekokonaisuus kerrallaan kyselylomakerunon mukaisesti. Johtopäätöksiä avaamme opinnäytetyöllemme muotoiltujen tutkimuskysymysten valossa. Opinnäytetyön lopuksi pohdimme koko opinnäytetyön prosessia sekä siitä oppimiamme asioita. Peilaamme opinnäytetyössä oppimiamme asioita sosiaalialan kompetensseihin.

2 OPINNÄYTETYÖN KESKEISTÄ TIETOPERUSTAA

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyöhön kuuluvaa keskeistä tietoperustaa. Tietoperustaan kuuluu käsitteet elämänlaatu, elämänhallinta, päihderiippuvuus, päihderiippuvainen, haittoja vähentävän päihdetyön avaaminen sekä asumisyksikkö. Nämä käsitteet ovat keskeisimmässä osassa opinnäytetyötämme, joten niiden avaaminen tietoperustan sisältönä on keskeistä tässä opinnäytetyössä.

2.1 Haittoja vähentävä päihdetyö

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tulisi olla erilaisia toimintakäytäntöjä, jotka pyrkivät vastaamaan mahdollisimman hyvin asiakkaiden ja potilaiden tarpeita (Partanen, Holmberg, Inkinen, Kurki & Salo-Chydenius 2015, 16). Kun tähdätään haittoja vähentävään päihdetyöhön, pyritään vähentämään niimensä mukaisesti päihteistä aiheutuvia vakavimpia haittoja siitä huolimatta, että päihteidenkäyttö kuitenkin jatkuu. On tärkeää, että työntekijä kykenee luomaan vuorovaikutustilanteen hyväksyvänä, kunnioittavana ja tukea antavana, jolloin päihteitä käyttävä henkilö pystyy käsittelemään päihteidenkäyttöään tarvitsematta puolustaa sitä. Tämä tapa luo mahdollisuuden päihteitä käyttävälle tarkastella päihteidenkäyttönsä kohdistuvia käyttötottumuksia ja elämäntilannetta ja lähteä muuttamaan toimintaa niin, että riskit vähitellen pienenevät. (Partanen 2015, 195.)

Vaikka päihteidenkäytön lopettaminen ei onnistuisikaan, on tärkeää pyrkiä estämään varsinkin pitkäaikaisten tai elinikäisten haittojen syntymistä. Monet kykenevät muuttamaan käyttötapaansa niin, että siitä aiheutuu vähemmän riskejä, vaikka päihteidenkäyttö kokonaan ei loppuisikaan. Päihteidenkäyttöä on tärkeää tarkastella käyttäjän koko elämäntilanne huomioiden ja auttaa häntä tiedostamaan sekä ymmärtämään omaa käyttäytymistään, motivoida muutokseen ja antaa apua konkreettisesti sekä antaa tukea käyttäytymisen muuttamiseksi. Eräs tärkeä haittojen vähentämiseen tähtäävä toimintamalli on huumeidenkäyttäjien sosiaali- ja terveysneuvonta sekä pistosvälineiden vaihtotoiminta. Näillä toimintamalleilla on pystytty tehokkaasti rajaamaan huumeidenkäyttäjien keskuudessa alkanut HIV-epidemia. (Partanen 2015, 196.)

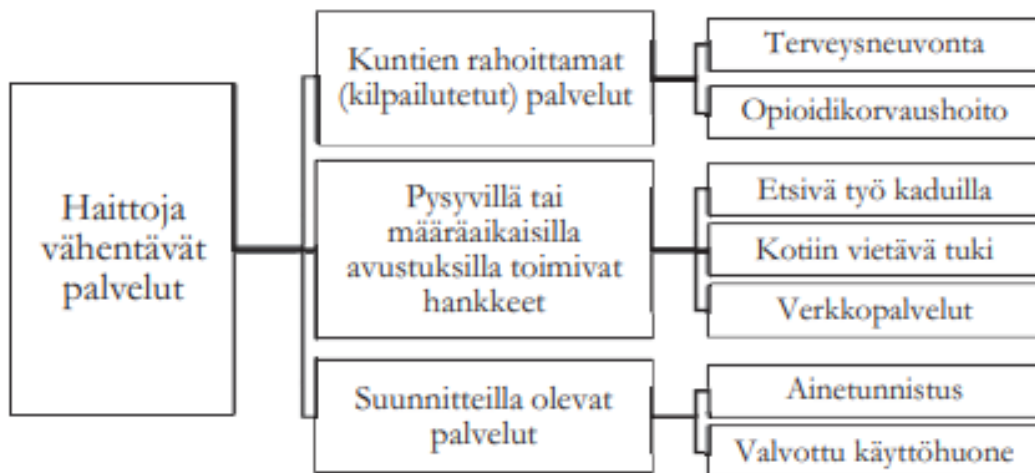
Ensisijainen tavoite haittoja vähentävässä päihdetyössä on A-klinikkasäätiön ylläpitämän Päihde-linkki.fi -sivuston mukaan vähentää päihteidenkäytöstä johtuvia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja

käyttäjälle itselleen, ympäristölleen ja yhteiskunnalle. Kansanterveyden näkökulmasta haittoja vähentävän päihdetyön ensisijaisena tavoitteena on vähentää tartuntatauteihin liittyvät terveyshaitat, ehkäistä niiden leviämistä huumeidenkäyttäjien keskuudessa ja sieltä edelleen valtaväestöön. (Sedergren 2015.)

Haittojen vähentäminen voidaan jakaa osiin. Tammi ja Hurme (2007) ovat jaotelleet haittojen vähentämisen periaatteita neljään kohtaan, joita ovat: 1) huumeiden käyttöön tulisi suhtautua neutraalisti moralisoinnin sijaan, 2) huumeidenkäyttäjät ovat tasavertaisia kansalaisia yhteiskunnassamme, 3) huumausainepolitiikan tulisi pohjata käytäntöön ja tieteseen, eikä ideologiaan tai dogmatismiin ja 4) huumausainepolitiikassa tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia sekä oikeudenmukaisuutta. (Tammi & Hurme 2007, 85 [Karasti 2021]).

Sosiaali- ja terveystalvet ovat näennäisesti saatavilla, mutta kaikilla ei ole mahdollisuus niitä saavuttaa tai päästä palveluiden piiriin. Matalan kynnyksen palveluilla pyritään viittaamaan saavutettavuuteen, esteettömyyteen ja asiakaslähtöisyyteen. Matala kynnyks toimii palveluineen eri konsepteina, haittojen vähentämisestä kuntouttavaan orientaatioon. Matalan kynnyksen palveluiden toimintaperiaatteet pohjaavat juurensa haittoja vähentävään työhön. (Ranta 2020, 28.)

Ranta (2020, 29) on kuvannut väitöskirjassaan Suomessa toimivia haittoja vähentäviä palveluita seuraavan kuvion mukaisesti:

KUVIO 1. Haittoja vähentävät palvelut Suomessa (mukaillen Ranta 2020, 29)

Attendo Jakobintupa on haittoja vähentävä päihdetyön asumisyksikkö Pietarsaareissa keskustan läheisyydessä. Attendo Jakobintupa on tarkoitettu yli 18-vuotiaille päihdeongelmallisille. Asukkailla saattaa

esiintyä myös mielenterveydellisiä ongelmia, jotka otetaan yksilöllisesti huomioon. Asukkaaksi Jakobintuvalle kuitenkin ohjaututaan päihdeongelman vuoksi eikä pelkästään mielenterveysongelmien vuoksi. Jakobintuvalle ohjaututaan asukkaaksi oman kotikunnan sosiaalitoimen kautta. Yksikössä työskentelee moniammatillinen tiimi, joka koostuu mielenterveys- ja päihdetyön lähihoitajista, sairaanhoitajasta, sosiaaliohjaajasta/yksikön vastaavasta sekä yksikön päälliköstä. Yksikössä on aina vuorokauden ajasta riippumatta työntekijä paikalla. Jakobintuvalla on yhteensä 24 asukaspaikkaa, joista seitsemäntoista on ryhmäkodin puolella. Näistä seitsemästätoista paikasta yksi on intervallijaksoon tulevalle henkilölle varattu paikka. Yksikköön kuuluu tämän lisäksi seitsemän tukiasuntopaikkaa, jotka on tarkoitettu niille henkilöille, jotka ovat saaneet päihteiden käytön hallintaan ja pystyvät harjoittelemaan itsenäisempää elämää. (Attendo Jakobintupa 2022.) Attendo Jakobintupa toimii haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukaisesti; ei irti päihteestä – vaan hyvää ja laadukasta elämää päihteiden käytöstä huolimatta. (Attendo Jakobintupa 2022.)

2.2 Addiktio ja riippuvuus käsitteenä

Päihderiippuvuudella tarkoitetaan sitä, että päihteeseen on syntynyt niin suuri ja pakonomainen tarve, että päihteen käyttö ja hankkiminen on keskeisintä elämässä. Halutun vaikutuksen saamiseksi voidaan tarvita yhä suurempaa päihdeannosta kuin aiemmin. (Mielenterveystalo 2020.) Ammattilaisten tulee ymmärtää päihderiippuvuutta monesta eri näkökulmasta. Riippuvuudet ovat moniulotteisia ja muuntuvia, ja ne usein liukuvat osittain päällekkäin. (Partanen 2015, 106.)

Riippuvuutta ja addiktiota käytetään usein toistensa synonyymeina. Kun henkilöllä on tarve tietyn tunnetilan tai toiminnan kokeminen tietyllä tavalla pakonomaisesti, voidaan tätä kutsua addiktioksi. Addiktion voi määritellä fyysiseksi ja psyykkiseksi häiriöksi motivaatiojärjestelmässä, jossa ihminen menettää itsensä hallinnan, kun tavoittelee pakonomaisesti tyydytystä, ja käyttäytyminen jatkuu niiden haitoista riippumatta. (Partanen 2015, 106.)

Addiktion yleiskäsite määrittyy kulttuurin ja aikakauden mukaan. Kuitenkin addiktiivisen käyttäytymisen keskiössä on kyse ihmisen omasta toiminnasta ja sille annetusta merkityksestä. Esimerkkinä kovaan kipuun määrätty opiaatti ei yleensä edes pitkään käytettynä johda addiktioon, kun ihminen paranuu. Kun taas opiaatteja käytetään omaehtoisesti, monille voi kehittyä pakonomainen addiktio, joka lopettamisen jälkeenkin voi vielä pitkään ilmetä käyttöhimona. (Partanen 2015, 106.)

Riippuvuus (esim. peli-, huume- tai alkoholiriippuvuus) määritellään siihen liittyvän aineen tai toiminnan kautta. Aineen tai toiminnan oma-aloitteinen käyttö oman sisäisen tilan sääntelyyn ja siihen liitettyihin merkityksiin tuottaa riippuvuutta. Riippuvuutta ei tuota aine tai toiminta sinänsä. Ominaisia asioita riippuvuudelle ovat vieroitusoireet, sietokyvyn kasvu tiettyä ainetta kohtaan sekä lisääntynyt tarve tehdä tiettyä asiaa. Addiktiota ja riippuvuutta määrittelevät myös kulttuuri ja yhteisö. Päihteiden käyttöä voivat lisätä sekä oikeuttaa sosiaaliset ilmiöt ja merkitykset. Suomalaiset ovat mm. olleet pitkään kovia tekemään töitä, ja vastapainoksi raskas työ on vaatinut raskaat hovit. Myös päihteidenkäytön arkipäiväistyminen ja kulttuuri ovat muuttaneet käyttöä sallivammaksi. (Partanen 2015, 106.)

Ihmiset kokevat riippuvuuden ja riippumattomuuden yksilöllisesti riippuvuudentunteina, kokemuksina, ristiriitaisina tarpeina toista ihmistä kohtaan, yksin olemisen hetkinä tai tietoisuutena toisen ihmisen olemassaolosta. Suhteessa riippuvuuden kohteeseen riippuvuus ilmenee tavassa olla ja käyttäytyä ja keskeisenä kokemusta määrittelevänä tekijänä ovat tarve ja mielihyvän tuntemus. (Partanen 2015, 107.)

Riippuvuus perinteisesti tarkoittaa tiettyihin kemiallisiin aineisiin riippuvaisuutta. Näitä ovat esimerkiksi tupakka, alkoholi, huumausaineet ja lääkeaineet. Niiden lisäksi on alettu tarkastella toimintaan liittyvää riippuvuusikäyttäytymistä, mutta tässä opinnäytetyössä keskitymme vain päihderiippuvuuteen. Kirjallisuus ja kokemukset antavat erilaisia selitysmalleja päihderiippuvuudesta, mutta ne eivät ole yksi ja ainoa totuus. Selitys -mallit perustuvat mm. neurobiologiaan, psykologiaan, sosiaalipsykologiaan, oppimispsykologiaan, genetiikkaan, lääketieteeseen, sosiologiaan ja kokemuksellisuuteen. (Partanen 2015, 118.)

2.3 Päihderiippuvainen käsitteenä

Päihderiippuvaisella tarkoitetaan, että henkilö tavoittelee pakonomaisesti päihteestä aiemmin kokeemaansa hyvänolon tunnetta käyttämällä päihdettä/päihteitä jatkuvasti tai lisäämällä käyttömäärää tai vaihtelemalla päihteitä (Päihderiippuvaiset.fi 2019). Noin joka kymmenes suomalainen on päihderiippuvainen. Päihderiippuvaisista kuitenkin noin 80 prosenttia käy työelämässä ja elää normaalia elämää. Alkoholismiin ja päihderiippuvuuteen liittyy kuitenkin tietynkaltaisia tyypillisiä käyttäytymismalleja. (Kantamo, 2019.)

Päihderiippuvainen elää päihteenkäytöstä tai tapahtumasta toiseen. Kaikki muu päihderiippuvaisen elämässä on suorittamista, kuten perhe, työ tai vapaa-aika. Vasta kun pääsee takaisin käyttämään päihteitä, olo on iloinen ja mieli positiivinen. Nämä onnen hetket muodostuvat riippuvaiselle yhä tärkeämmäksi ja myös määrät lisääntyvät. Yksi yleinen merkki riippuvuudesta on se, että haluaisi liittää kaikkien vapaa-ajan toimiseen päihteen. Esimerkiksi saunaan meneminen ilman olutta tai ruuan kanssa viinin nauttiminen on pakollista. (Kantamo 2019.)

Juomistapahtumista tai päihteenkäyttötapahtumista ylipäänsä tulee viikossa kohokohtia, ja ne ovat monesti päihderiippuvaiselle palkintoja, kun on hetken aikaa jaksanut taas raataa. Päihderiippuvainen pitää huolen siitä, että viinaa tai muuta päihdyttävää ainetta on riittävästi ja aina saatavilla. Kun pieniä ylilyöntejä päihteen takia alkaa tapahtua yhä useammin ja useammin, lopulta voivat unohtua myös tärkeät tapaamiset tai menot. Töihin mennään krapulassa ja päihteet menevät kaiken muun edelle. (Kantamo 2019.)

Kun päihderiippuvuus etenee, se tuo tullessaan myös syyllisyyttä ja häpeää. Päihderiippuvainen alkaa valehdella todellisuudessa käyttämistään määristä, ja riippuvuuteen liittyviä keskusteluja aletaan vältellä. Syyllisyyden ja häpeän rinnalle tulee myös tunne ja pelko siitä, että jää päihteen käytöstä kiinni ja muut saavat tietää, paljonko todellisuudessa päihteitä käytetään. Päihderiippuvainen saattaa olla ärtynyt ja pinna on kireällä, ja sosiaalisten tilanteiden välttely saattaa tulla tavanomaiseksi. (Kantamo 2019.)

Omalle tilanteelleen itse päihderiippuvainen on sokea ja kyvyttömyys oman tilanteensa näkemiseen on osa sairautta. Läheisiin vaikuttaa myös puuttuva todellisuudentaju. Läheiset tunnistavat riippuvaiselle käyttäytymiselle ominaiset merkit alitajuisesti mutta eivät välttämättä halua nähdä niitä asioita, jotka pitäisi nähdä. Totuus pelottaa, ja siksi ihmiset haluavat uskoa ja nähdä ihmisestä lähtökohtaisesti vain parasta. Tämän vuoksi kynnys ongelman tunnistamiseen on vaikeaa. (Kantamo 2019.)

2.4 Asumisyksikkö ja Asunto ensin -malli

Kunnat vastaavat päihdeongelmallisille tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä. Kunta voi joko järjestää palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelut yksityisiltä palveluntuottajilta/kolmannen sektorin palveluntuottajilta. Palveluita voidaan myös järjestää yhdistettynä mielenterveyspalveluihin. (THL 2021.)

Päihdehuollon palveluja tulee antaa henkilölle, jolla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja muille läheisilleen. Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja hoidon tarpeen perusteella. (Päihdehuoltolaki 1986/41.)

Asumispalveluja voidaan järjestää joko palveluasunnoissa tai tukiasunnoissa. Tukiasunto voi olla asuntoryhmään kuuluva asunto tai yksittäinen asunto. Henkilön asuessa tukiasunnossa, tukimuoto ja sen määrä voivat vaihdella. (THL 2021.)

Asumispalveluissa asuva henkilö maksaa itse erikseen vuokran, ruoan, vaatteet ja lääkkeet. Asukkaalle tehdään henkilökohtainen suunnitelma, jota kutsutaan hoito- ja palvelusuunnitelmaksi. Hoito- ja palvelusuunnitelmassa määritellään palvelut asiakkaalle suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti. (Forss & Vattula-Pimiä 2014, 41.)

Palveluasuminen on asumisyksikkömuotoista asumista, jossa on tarjolla päivittäinen tuki, apu ja palvelut omatoimisuuden suoriutumisen toteutumiseksi. Palveluasumisessa henkilökunta on paikalla päiväaikaan, tehostetussa palveluasumisessa henkilökunta on paikalla ympärivuorokautisesti. Asumisyksiköistä osa edellyttää siellä asuvan henkilön päihteettömyyttä. Vuoden 2008-2019 aikana kuitenkin toteutettiin päihteidenkäytön sallivia asumisyksiköitä Asunto ensin -periaatteen mukaisesti. (THL 2021.)

Asunto ensin -periaatteen tarkoituksena on vähentää asunnottomuutta. Periaatteen mukaisesti asunnon hankkiminen on ensisijaisena muihin tukitoimiin nähden. Asunnottomalle oman asunnon mahdollistaminen vähentää auttaa muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemisessa. (Asunto ensin 2018.)

Perinteisissä asunnottomuuspalveluissa yleensä vaaditaan raittiutta sekä hoitoon sitoutumista ennen asunnon hankkimista. Tämän kaltaisissa asunnottomuuspalveluissa asunto nähdään yleensä viimeisenä tukitoimena. Asunto ensin -periaatteen mukaan malli eroaa perinteisistä asunnottomuuspalveluista siten, että asunto kuuluu ensisijaiseksi tukitoimeksi. Asunto ensin -periaate on myös noussut johtavaksi asunnottomuustyön lähestymistavaksi niin Euroopassa kuin Pohjois-Amerikassa. (Asunto ensin 2018.)

Asunto ensin -periaatteesta on tehty Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa paljon tutkimuksia. Tutkimusten mukaan mallin mukaisesti toimittuna suurin osa asunnottomista on päässyt asunnottomuudestaan.

On myös havaittu mallin parantavan asunnottomien elämänlaatua. Asunnottomalle asunnon järjestäminen tuo myös mukanaan säästöjä. Tämä johtuu siitä, että asunnottomat ovat keskimääräistä enemmän sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjinä. (Asunto ensin 2018.)

2.5 Elämänlaatu ja elämäntilanne

Elämänlaadulla tarkoitetaan ihmisen omaa kokemusta elämästään, odotuksista, toiminnasta sekä kyvystä toteuttaa omaa elämäänsä. Eri yhteyksissä elämänlaatu voi tarkoittaa eri asioita, kuten onnellisuutta, tyytyväisyyttä, turvallisuutta, elämän mielekkyyttä tai hyvinvointia. (Terveyskylä 2021.)

Elämänlaatu on yksi hyvinvoinnin osatekijä. Hyvinvoinnin osatekijöitä ovat lisäksi terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi ja elämänlaatu. Yhteisön hyvinvointiin vaikuttavat asuinolot ja -ympäristö, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. Yksilön hyvinvointiin vaikuttavat terveys, materiaallinen hyvinvointi, odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteet, omanarvontunto sekä mielekäs tekeminen. Tätä koettua hyvinvointia voidaan mitata elämänlaadulla. (THL 2020.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää kyselyn avulla haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkitys päihderiippuvaisten elämänhallintaan ja elämänlaatuun. Tässä opinnäytetyössä kohderyhmänämme ovat Attendo Jakobintuvassa asuvat aktiivisesti päihteitä käyttävät henkilöt sekä henkilökunta, jotka yksikössä työskentelevät. Yhdessä tilaajan kanssa keskustellessamme ja pohtiessamme opinnäytetyön aihetta, tulimme siihen tulokseen, että ajankohtaisinta ja tarpeellisinta on keskittyä kartoittamaan haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkitystä päihderiippuvaisten henkilöiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Haittoja vähentäviä päihdetyön yksiköitä on Suomessa tällä hetkellä erittäin vähän, mutta tulevaisuudessa tällaisia yksiköitä on enenevässä määrin. Sen vuoksi on tärkeää saada tietoa asumisyksikön merkityksestä aktiivisesti päihteitä käyttävien päihdeongelmaisten elämänlaatuun ja -hallintaan, jotta tulevaisuudessa osataan ja pystytään entistäkin paremmin tarjoamaan tällaista viimesijaista asumismuotoa päihdeongelmaisille.

Opinnäytetyömme tutkimustehtäviksi muodostuivat:

1. Mikä Attendo Jakobintuvan merkitys on siellä asuvien päihderiippuvaisten kokemana elämänlaatuun ja elämänhallintaan?
 - 1.1 Miten Jakobintuvan asukkaat kokevat yksikön merkitsevän heidän elämässään?
 - 1.2 Miten Jakobintuvan työntekijät kokevat yksikön merkitsevän siellä asuvien päihderiippuvaisten elämässä?

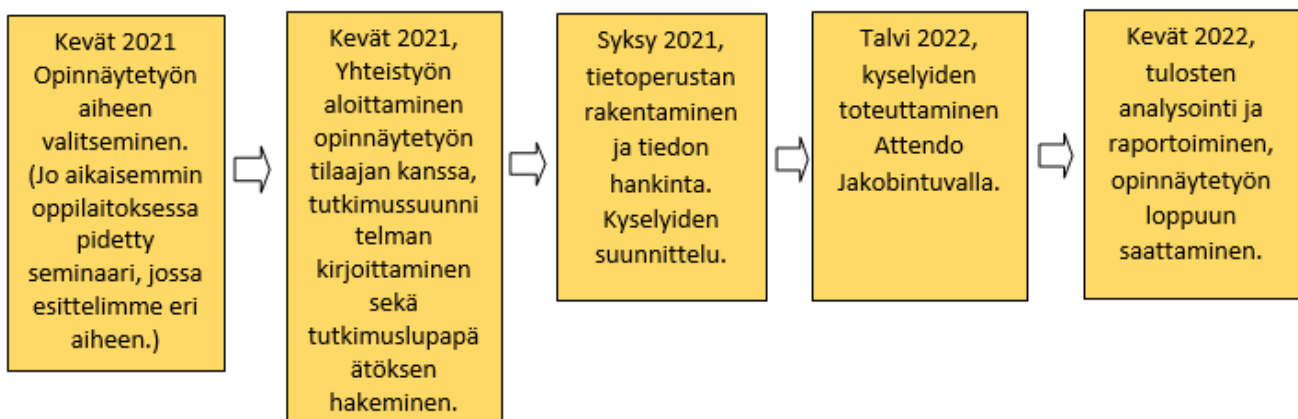
2. Miten Jakobintuvan toiminta tukee asukkaiden hyvinvointia?
 - 1.1 Miten Jakobintuvan asukkaat kokevat yksikön vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa?
 - 1.2 Miten Jakobintuvan työntekijöiden mielestä yksikön toiminta tukee siellä asuvien päihderiippuvaisten elämää?

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme toteuttamista, sen prosessin kulkua, menetelmiä, joita käytimme sen toteuttamiseen, sekä opinnäytetyössä tekemämme tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä. Kuvaamme alla olevassa kuviossa (KUVIO 2) opinnäytetyömme eri vaiheita.

4.1 Opinnäytetyön prosessi ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme varsinainen prosessi sai alkunsa keväällä 2021, kun päädyimme valitsemaan opinnäytetyömme aiheeksi haittoja vähentävän päihdetyön ja aloimme työstämään opinnäytetyöprosessia tutkimussuunnitelman merkeissä. Ennen varsinaisen aiheen valikoitumista mielessämme oli paljon aiheita ja ideoita. Valinta oli vaikea, sillä moni aihe oli mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Lopulta päädyimme tähän aiheeseen, sillä haittoja vähentävästä päihdetyöstä ei paljon löydy aiemmin tehtyjä opinnäytetöitä tai tutkimuksia sekä tämä opinnäytetyö on tilaajallemme ajankohtainen ja tarpeellinen.

KUVIO 2. Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyömme kohderyhmä on Pietarsaarella sijaitsevan Attendo Jakobintuvan asukkaat sekä siellä työskentelevä henkilökunta. Saadaksemme mahdollisimman monipuoliset ja luotettavat tulokset haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön merkityksestä vaikeasti päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan päätimme yhdessä tehdä anonyymit kyselyt asukkaille sekä henkilökunnalle. Päädyimme tekemään kyselyt anonyymisti, sillä kohderyhmällämme on vakavan päihdeongelman vuoksi paljon muitakin haasteita (mm. psyykkiset ongelmat), joten haastattelut eivät olisi heille paras mahdollinen lähestymistapa kerätä tuloksia. Kysely on tälle kohderyhmälle helpoin ja neutraalein tapa toimia huomioiden heidän tilanteensa. Henkilökunnalta tiedon keräämiseksi päätimme myös heidän

kohdallaan toteuttaa kyselyn, sillä suurin osa henkilökunnasta työskentelee kolmessa vuorossa. Kyselyyn vastaaminen onnistuu henkilökunnan omien aikataulujen mukaisesti tietyn määräajan sisällä.

4.2 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusperinne, johon aineisto kerättiin kyselylomakkeita käyttäen. Kyselylomakkeet täytettiin Attendo Jakobintuvalla, ja tähän osallistui Jakobintuvan asukkaat sekä työntekijät. Kyselylomakkeiden tarkoituksena oli kerätä tietoa haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikössä asuvilta sekä siellä työskenteleviltä henkilöiltä siitä, mikä haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön kokemus merkityksestä on siellä asuvien päihderiippuvaisten elämänhallintaan ja elämänlaatuun. Kyselylomakkeiden avulla sekä asukkaat että henkilökunta saivat mahdollisuuden kertoa omista kokemuksistaan ja tuoda esiin omaa tietämystä ja kokemusta tästä aiheesta. Aukkaiden sekä henkilökunnan kyselylomakkeiden vastausten avulla tuomme esiin Attendo Jakobintuvan kokemuksen merkityksestä siellä asuvien päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan.

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on luonteeltaan syvällistä, se auttaa ymmärtämään aihetta ja sen yksityiskohtia. Tutkimuksen avulla voidaan muotoilla hypoteesia ja siten kerätä tietoja, joiden avulla paljastaa hypoteesin pätevyyden tai virheellisyyden. (Surveymonkey 2021.)

Kyselytutkimuksen suunnitteleminen muistuttaa kadun ylittämistä silmät sidottuina, jos et tiedä mitään ryhmän asenteista, mielipiteistä tai kielenkäytöstä aiheitasi koskien: tiedät kyllä, mihin haluat päästä, mutta liikkeelle lähteminen on vaarallista, jos et tutki ympäristöäsi ensin (Surveymonkey 2021).

Laadullinen tutkimus sisältää seitsemän perinnettä: 1) aristoteelinen perinne ja ymmärtävä tutkimus, 2) hermeneuttinen perinne ja ihmistieteellinen tutkimus, 3) Fenomenologis-hermeneuttinen perinne ja tulkinnallinen tutkimus, 4) kriittisen teorian perinne ja toimintatutkimus, 5) yhdysvaltalainen laadullisen tutkimuksen perinne, 6) pehmeät menetelmät ja pehmeä tutkimus sekä 7) postmoderniin tieteeseen perustuva tutkimus. Jako eri perinteisiin kytkeytyy kirjallisuudesta esitettyyn kritiikkiin, jonka mukaan kaikki laadullinen tutkimus ei ole hermeneutiikkaa, jonka mukaan eri termit, esimerkiksi ymmärtävä tutkimus, tulkinnallinen tutkimus ja pehmeä tutkimus, eivät ole synonyymejä keskenään. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 12-13.)

Laadullisen tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat äkkiseltään ajateltuna selkeitä asioita. Tästäkin huolimatta alan kirjallisuudesta löytyy erilaisia tapoja suhtautua niin eettisyyteen kuin luotettavuuteen. Kyse ei ole kuitenkaan siitä, ettei suhde olisi täysin tinkimätön; suhde vain on hieman erilainen eri perinteissä, eikä se ole yhteismitallinen. Toisissa perinteissä tutkimuksen eettisyys on tekninen ongelma, tällöin tutkimuksen eettisyys tulee huomioiduksi, kun käydään läpi tietyt tutkimuseettiset asiat. Toisissa perinteissä eettisyys on periaatteellinen tutkimusta ohjaava lähtökohta. Tällöin tutkimuksen aiheet ja tehtävän määrittely nähdään eettisenä kysymyksenä. Kaikissa perinteissä ollaan samaa mieltä siitä, että tutkimuksen luotettavuus on tutkimuksen raportoinnin kannalta keskeinen kysymys. (Tuomi 2017, 20.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Näitä erilaisia menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi 2017, 113–114.)

Haastattelun ja kyselyn idea on hyvin yksinkertainen. Kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä. Kyselyyn ja haastatteluun perustuvaa tutkimusta on kritisoitu, mutta pääasiassa ongelmia on pidetty metodisina ongelmina, jotka ovat ratkaistavissa riittävällä rahoituksella, haastattelijoiden koulutuksella ja kokemuksen tuomalla näkemyksellä. Kyselyn ja haastattelun kovin jyrkkä erottelu ei aina liene järkevää, mutta käsitteinä ne eivät ole täysin synonyymisiä, ja esimerkiksi kukaan ei taida olla tehnyt ”syvää kyselyä”. Eskola (1975) määrittelee kyselyn sellaiseksi menettelytavaksi, jossa tiedonantajat itse täyttävät heille esitetyt kyselylomakkeet joko valvotussa ryhmätilanteessa tai kotonaan. Haastattelulla taas tarkoitetaan henkilökohtaista haastattelua, jossa haastattelijalla esittää suulliset kysymykset sekä merkitsee tiedon antajan vastauksia muistiin. Kyselyn ja haastattelun ero liittyy siis tiedon antajan toimintaan tiedonkeruuvaiheessa. (Tuomi 2017, 115–116.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Täten laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon tai heillä on itsellä kokemusta asiasta. (Tuomi 2017, 137–138.)

Opinnäytetyön aineisto hankittiin toteuttamalla yhteensä 24 kyselyä joista 18 oli suunnattu Attendo Jakobintuvan asukkaille ja 6 oli henkilökunnalle suunnattu. Asukkaiden kyselylomakkeiden täyttämisen suoritettiin Attendo Jakobintuvalla asukas kerrallaan. Opinnäytetyön tekijät olivat varanneet kyselylomakkeen vastaustilaisuuteen mahdollisuuden kahvikuppiin ja makeiseen. Näin tilanteesta saatiin miellyttävä ja mukava kokemus Attendo Jakobintuvan asukkaille. Henkilökunnan kyselylomakkeet lähetettiin sähköisenä työntekijöiden sähköposteihin, ja he saivat vastata niihin omalla ajallaan määräajan (kaksi viikkoa) sisällä. Tämä käytäntö valikoitui siksi, että suurin osa työntekijöistä työskentelee kolmessa vuorossa. Asukkaiden kyselylomake valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, sillä se mahdollisti vastaamisen täysin anonymisti, eikä vastaajan tarvinnut suoraan kasvokkain kertoa opinnäytetyön tekijöille elämästään, mikä myös luo sekä turvallisuutta että yksityisyyttä. Monilla on myös muita psyykkisiä haasteita, jotka rajoittavat haastattelun käyttämistä tiedonkeruumenetelmänä. Tarvittaessa avustimme asukkaita kyselyn täyttämässä heidän niin halutessaan.

4.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tutkimusaineiston keräämisellä, aineiston analysoimisella ja tutkimuksen raportoinnilla. Luotettavuuden kriteerejä laadullisen tutkimuksen kohdalla ovat totuusarvo, sovellettavuus, pysyvyys ja neutraalisuus. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus koskee tutkimusaineiston keräämistä. Aineisto on koottu sieltä, missä ilmiö esiintyy, mikä lisää luotettavuutta. Mikäli aineisto kerätään haastattelulla tai avovastauslomakkeella, raporttiin tulee kirjata teemat tai kysymykset, joita on käytetty. Raportissa esitetään suoria lainauksia eli kvalitatiivista aineistoa, jotta lukija pystyy seuraamaan analyysia ja arvioimaan, mihin se on perustunut. Luotettavuuden kriteeri on se, että aineistosta tunnistetut ja jäsennellyt merkityskokonaisuudet ovat toisensa poissulkevia. (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2020.)

Analyysin luotettavuuden arvioinnissa keskeisintä on se, että tutkijalla tai kehittäjällä on kyky abstraktiin ajatteluun. Tuloksia arvioidaan suhteessa aikaisempaan tutkimukseen, eli miten monipuolisesti ilmiötä on tarkasteltu. Raportoinnin luotettavuus taas edellyttää kirjoittajalta taitoja: tärkeää on täsmällisyys käytettävien ja tulosten perusteella syntyvien käsitteistöjen käyttämisessä sekä selkeys analyysin ilmaisemisessa. Johdonmukaisuus tarkoittaa sitä, että tutkija tai kehittäjä on kyennyt luomaan merkityksellisen ja kokoavan käsityksen tutkittavasta ilmiöstä. (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2020.)

Haastatteluita toteuttaessamme huomasimme muutamia epäkohtia ensimmäisten vastausten kohdalla. Esimerkiksi muutamissa kysymyksissä oli vahingossa mahdollista vastata useampi vaihtoehto, vaikka

tarkoitus oli antaa vain yksi vastausmahdollisuus. Tämän kuitenkin saimme nopeasti korjattua, ja loput kyselyistä sujuivat ongelmitta. On mahdollista, että kyselylomakkeilla kerätyt vastaukset eivät täysin kerro totuutta, sillä opinnäytetyömme kohderyhmän jäsenet ovat vaikeasti päihderiippuvaisia ja heille voi olla joissain tilanteissa tavanomaista kiertää todellisuutta puhuttaessa päihteidenkäytöstä. Toinen opinnäytetyömme tekijöistä työskentelee kyseisessä asumisyksikössä näiden asiakkaiden parissa, ja kyselytuloksia analysoidessamme huomasimme, että kyselyyn vastanneet ovat vastanneet melko rehellisesti. Kyselyn alussa kerroimme vastaajalle, että mikäli tarvitsee apua vastaamisessa, opinnäytetyön tekijät ovat saatavilla ja auttavat tarvittaessa. Suurin osa vastaajista kuitenkin kykeni vastaamaan itsenäisesti ja avuitta. Muutama vastaaja pyysi selvennystä tiettyihin kysymyksiin ja tarkennusta myös vastausvaihtoehtoihin. Avustimme näitä henkilöitä avaamalla joitain kysymyksiä hieman enemmän sanallisesti auki. Esimerkiksi moni hämääntyi, jos oli useampi vastausvaihtoehto samaan kysymyseen, ja näissä tarvittiin eniten tarkennusta. Kyselylomakkeita luodessamme mietimme, miten saamme kyselyn kautta tutkimusongelmiimme vastauksia ja vertailua. Päädyimme tekemään kyselyt siten, että ensimmäinen osio käsitteli asukkaiden elämäntilannetta ennen Jakobintuvalle muuttamista ja myöhäisemmässä vaiheessa kyselyä samat kysymykset käsittelevät elämäntilannetta Jakobintuvalla asuessa. Tällä menetelmällä saimme hyvin tietoa siitä, millainen merkitys yksiköllä on ollut siellä asuvien päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämäntilanteeseen. Toinen opinnäytetyömme tekijöistä työskentelee yksikössä, ja se toi mukanaan haasteen välillä suhtautua opinnäytetyön tekemiseen tutkijan roolista keskittyen tutkittavaan asiaan, sillä hän tuntee jo työnsä kautta asukkaiden tilanteet hyvin. Myös opinnäytetyön tekijöillä on omia mielipiteitä liittyen päihderiippuvuuksiin ja päihteiden käyttöön sekä sen tuomiin haasteisiin, mutta pyrimme sivuuttamaan omat ajatuksemme, jotta kykenimme keskittymään opinnäytetyön toteuttamiseen tutkijoina. Täysin omia ajatuksia ei kuitenkaan pysty laittamaan sivuun. Aihe on herättänyt opinnäytetyön tekijöissä paljon erilaisia näkemyksiä ja hyvää pohdintaa.

Aloittaessamme kyselyiden toteuttamisen kerroimme kyselyn vastaajille, mihin ja miksi keräämme aineistoa. Kerroimme vastaajille, että heillä on mahdollisuus kieltäytyä kyselyyn vastaamisesta tai keskeyttää vastaamisen kesken vastaamistilaisuutta. Kyselylomakkeen alkuun kirjoitimme myös saateen, jossa kerroimme, mihin kyselyä käytetään ja miten vastaaminen tapahtuu. Lähes kaikki paikalla olevat asukkaat suostuivat vastaamaan kyselyyn eikä kukaan keskeyttänyt kyselyä kesken vastaamisen. Opinnäytetyötä varten kyselyyn vastanneiden henkilöllisyyttä ei missään opinnäytetyön vaiheessa paljastettu. Asukkaiden yksityisyyden turvaamiseksi kyselyissä ei kerätty tietoa henkilöiden sukupuoleen tai ikään liittyen – tai mihinkään, mikä voisi paljastaa vastaajan henkilöllisyyden.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä luvussa käymme läpi kyselyssä käyttämiämme taustatietoja ja asetelmia sekä kerromme tuloksista, joita kyselyiden avulla saimme Jakobintuvan asukkailta sekä henkilökunnalta. Kyselyt asukkaille ja henkilökunnalle ovat erilaisia, mutta olemme laatineet kyselyt siten, että saamme kerättyä tietoa haittoja vähentävän päihdetyön yksikössä asuvien päihderiippuvaisten elämänhallintaan ja elämänlaatuun liittyen. Kerromme kyselyiden tuloksista raportoimalla saamiamme vastauksia sekä käytämme havainnollistamisen tueksi myös kuvioita. Kyselyt on toteutettu täysin anonymisti, eikä niistä käy ilmi henkilöiden ikä, sukupuoli, terveyshistoria tai muut tiedot, jotka voisivat paljastaa vastaajan henkilöllisyyden. Kyselylomakkeiden rungot löytyvät liitteistä (LIITE 1 & LIITE 2).

5.1 Taustatietoa kyselyille

Kyselyt toteutettiin verkkokyselynä Google Forms -ohjelmaa käyttäen. Päädyimme käyttämään tätä ohjelmaa, sillä kokemusta kyselyiden tekemisestä opinnäytetyön tekijöillä ei vielä paljon ollut ja tämä ohjelma tuntui turvalliselta, sillä se on jo entuudestaan tuttu.

Attendo Jakobintuvalla (haittoja vähentävä päihdetyön asumisyksikkö) on yhteensä 24 asukaspaikkaa. Kyselyiden toteuttamisajankohtana yksikössä asui 22 asukasta. Kaikilla asukkailla oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Asukkaista 18 henkilöä vastasi kyselyymme. Suurin osa asukkaista pystyi vastaamaan kyselyyn täysin itsenäisesti, osan asukkaista kohdalla jouduimme kuitenkin avustamaan kyselyn täyttämässä luvan kanssa.

Attendo Jakobintuvalla työskentelee vakituisten henkilökunnan lisäksi myös useita määräaikaista työntekijöitä sekä keikkalaisia. Muita kuin vakituista henkilökuntaa on paljon ja osa heistä on saattanut työskennellä vain vuoron tai pari, joten päädyimme haastattelemaan vain vakituista henkilökuntaa, jotta saamme vastauksista mahdollisimman realistiset. Tämä oli myös Attendo Jakobintuvan vakituksille työntekijöille merkittävä kokemus tuoda kyselyn kautta esiin omaa ammatillista näkökulmaa ja omaa ammattitaitoa. Henkilökunnan kysely lähetettiin täytettäväksi 7 henkilölle, ja saimme 6 vastausta takaisin.

5.2 Kyselyiden kysymysten rakentuminen

Tässä opinnäytetyössä emme voi tarkastella vain yhtä elämänlaatuun ja elämänhallintaan liittyvää osa- aluetta, kuten rikollisuutta tai päihteenkäyttöä. Tässä opinnäytetyössä joudumme raportoidessamme kyselyistä saatuja tietoja pitää mielessä jatkuvasti haittoja vähentävän päihdetyön kontekstin.

Kysymykset valikoituivat elämänhallinnan, elämänlaadun sekä haittoja vähentävän päihdetyön määri- telmien mukaisesti. Kohderyhmänämme on päihderiippuvaiset henkilöt, ja päihderiippuvuuksista yleensä seuraa erilaisia lieveilmiöitä. Tällä tarkoitamme esimerkiksi rikollisuutta, hygienian hoitoa, heikkoa ravitsemusta, asunnottomuutta tai pelkoa joutua väkivallan uhriksi.

Jotta saimme selville haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikkö Jakobintuvan asukkaiden koke- muksen kohderyhmämme elämänlaatuun ja elämänhallintaan, jouduimme rakentamaan kysymyksiä myös siltä ajalta, kun henkilöt eivät vielä asuneet Jakobintuvalla. Kysymykset ovat saman kaltaiset en- nen Jakobintuvalle tuloa sekä Jakobintuvalla asuessa. Tällä tavalla saimme tietoa elämänhallintaan ja - laatuun tulleista muutoksista, jotka ovat tapahtuneet Jakobintuvalla asuessa. Lisäksi kohderyhmälle suunnatussa kyselyssä on otettu huomioon haittoja vähentävä päihdetyön määritelmä. Kysymysten va- likoitumiseen on vaikuttanut myös tämä määritelmä, jotta opinnäytetyön tekijät saavat tietoa, toteu- tuuko tämä määritelmä asukkaiden näkökulmasta.

Henkilökunnan kyselyiden rakenteesta muodostui samankaltainen kuin asukkailla. Kysymykset kui- tenkin ovat tietysti erilaiset, sillä ne tulevat henkilökunnan näkökulmasta asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan liittyen. Henkilökunnan kyselyissä käytimme myös avoimia kysymyksiä, joihin hen- kilökunnalla oli mahdollista tuoda omin sanoin näkemyksiään aiheisiin liittyen. Avoimet kysymykset valikoituivat sellaisiin aihealueisiin, joista opinnäytetyöntekijät kokivat tarvitsevansa lisää tietoa. Näitä kysymyksiä ja kommentteja tarkastellaan tämän opinnäytetyön myöhemmässä vaiheessa.

6 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää haittoja vähentävän päihdetyön merkitystä päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Tässä opinnäytetyössä keskitymme Attendo Jakobintuvan asukkaisiin, jotka kuuluvat haittoja vähentävän päihdetyön palvelun piiriin, sillä heidän kokonaisvaltainen elämäntilanteensa päihteiden käytöstä johtuen on siinä pisteessä, että muut palvelut eivät ole henkilöille tarkoituksenmukaisia tällä hetkellä. Lisäksi keskitymme Jakobintuvan henkilökuntaan, jotka yksikössä työskentelevät. Tässä luvussa käymme läpi kyselyillä saatuja tuloksia sekä peilaamme niitä opinnäytetyöhömmme kokoamaan tietoperustaan. Asukaskysely on toteutettu siten, että opinnäytetyön tekijät ovat saaneet selville, millainen kokemus asukkailla ja henkilökunnalla on yksikön merkityksestä siellä asuvien elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Asukaskyselyyn vastanneita on yhteensä 18.

6.1 Haittoja vähentävä päihdetyö

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tulisi olla erilaisia toimintakäytäntöjä, jotka pyrkivät vastaamaan mahdollisimman hyvin asiakkaiden ja potilaiden tarpeita (Partanen, Holmberg, Inkinen, Kurki & Salo-Chydenius 2015, 16). Kun tähdätään haittoja vähentävään päihdetyöhön, pyritään vähentämään niimensä mukaisesti päihteistä aiheutuvia vakavimpia haittoja siitä huolimatta, että päihteidenkäyttö kuitenkin jatkuu. On tärkeää, että työntekijä kykenee luomaan vuorovaikutustilanteen hyväksyvänä, kunnioittavana ja tukea antavana, jolloin päihteitä käyttävä henkilö pystyy käsittelemään päihteidenkäyttöään tarvitsematta puolustaa sitä. Tämä tapa luo mahdollisuuden päihteitä käyttävälle tarkastella päihteidenkäyttönsä kohdistuvia käyttötottumuksia ja elämäntilannetta ja lähteä muuttamaan toimintaa niin, että riskit vähitellen pienenevät. (Partanen 2015, 195.)

Vaikka päihteidenkäytön lopettaminen ei onnistuisikaan, on tärkeää pyrkiä estämään varsinkin pitkäaikaisten tai elinikäisten haittojen syntymistä. Monet kykenevät muuttamaan käyttötapojaan niin, että siitä aiheutuu vähemmän riskejä, vaikka päihteidenkäyttö kokonaan ei loppuisikaan. Päihteidenkäyttöä on tärkeää tarkastella käyttäjän koko elämäntilanne huomioiden ja auttaa häntä tiedostamaan sekä ymmärtämään omaa käyttäytymistään, motivoida muutokseen ja antaa apua konkreettisesti sekä antaa tukea käyttäytymisen muuttamiseksi. Eräs tärkeä haittojen vähentämiseen tähtäävä toimintamalli on huumeidenkäyttäjien sosiaali- ja terveysneuvonta sekä pistosvälineiden vaihtotoiminta. Näillä toimintamalleilla on pystytty tehokkaasti rajaamaan huumeidenkäyttäjien keskuudessa alkanut HIV-epidemia. (Partanen 2015, 196.)

Ensisijainen tavoite haittoja vähentävässä päihdetyössä on A-klinikkasäätiön ylläpitämän Päihdelinkki.fi -sivuston mukaan vähentää päihteidenkäytöstä johtuvia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja käyttäjälle itselleen, ympäristölleen ja yhteiskunnalle. Kansanterveyden näkökulmasta haittoja vähentävän päihdetyön ensisijaisena tavoitteena on vähentää tartuntatauteihin liittyviä terveyshaittoja ehkäistä niiden leviämistä huumeidenkäyttäjien keskuudessa ja sieltä edelleen valtaväestöön. (Sedergren 2015.)

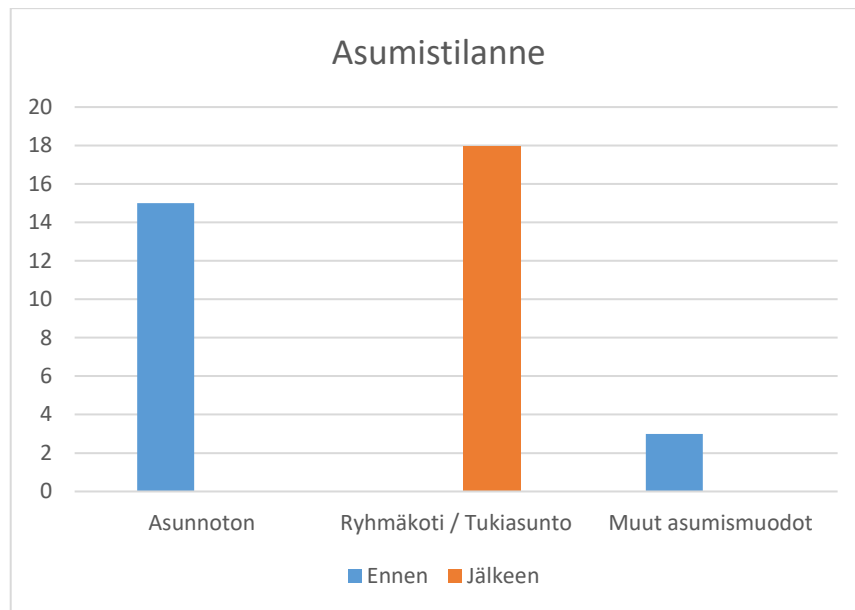
Haittojen vähentäminen voidaan jakaa osiin. Tammi ja Hurme (2007) ovat jaotelleet haittojen vähentämisen periaatteita neljään kohtaan, joita ovat: 1) huumeiden käyttöön tulisi suhtautua neutraalisti moralisoinnin sijaan, 2) huumeidenkäyttäjät ovat tasavertaisia kansalaisia yhteiskunnassamme, 3) huumausainepolitiikan tulisi pohjata käytäntöön ja tieteeseen, eikä ideologiaan tai dogmatismiin ja 4) huumausainepolitiikassa tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia sekä oikeudenmukaisuutta. (Tammi & Hurme 2007, 85 [Karasti 2021].)

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat näennäisesti saatavilla mutta kaikilla ei ole mahdollisuus niitä saavuttaa tai päästä palveluiden piiriin. Matalan kynnyksen palveluilla pyritään viittaamaan saavutettavuuteen, esteettömyyteen ja asiakaslähtöisyyteen. Matala kynnyks toimii palveluineen eri konsepteina, haittojen vähentämisestä kuntouttavaan orientaatioon. Matalan kynnyksen palveluiden toimintaperiaatteet pohjaavat juurensa haittoja vähentävään työhön. (Ranta 2020, 28.)

6.2 Asukaskyselyiden tulokset

Asukaskyselyssä halusimme selvittää kohderyhmämme asumistilannetta ennen Jakobintuvalla asumista ja tilannetta Jakobintuvalle muuton jälkeen (KUVIO 3). Ennen Jakobintuvalla asumista 15 vastanneista oli kyselyn mukaan asunnottomia. Loput vastanneista (3) asuivat muussa asumismuodossa (vuokra-asunto, omistusasunto, ystävien- tai sukulaisten luona). Kohderyhmän kaikilla jäsenillä asumistilanne on parantunut sen jälkeen, kun henkilö on päässyt haittoja vähentävän päihdetyön palvelun piiriin, tässä opinnäytetyössä Jakobintuvalle.

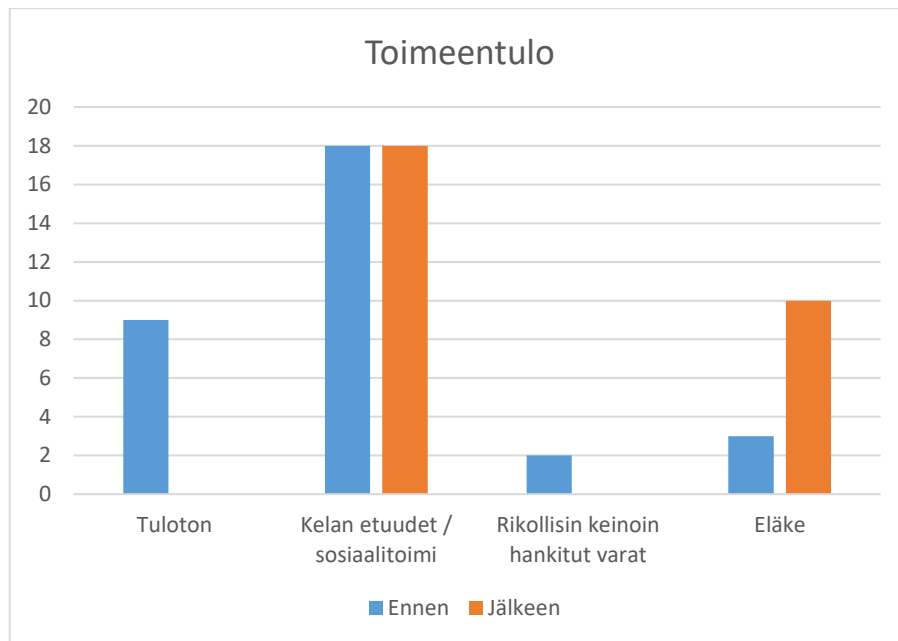
Henkilön asunnottomuus aiheuttaa yksilölle ja yhteiskunnalle kuormitusta. Kuten päihdehoitotyön kirjassa (Partanen 2015) todetaan, tähdätessä haittoja vähentävään päihdetyöhön pyritään vähentämään päihteiden käytöstä johtuvia vakavimpia haittoja päihteiden käytön jatkumisesta huolimatta. Yksi vakavimmista haitoista on asunnottomuus, joka tässäkin näyttäytyy.

KUVIO 3. Asumistilanne ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

Toimeentulo on yksi merkittävimmistä elämänlaatuun ja elämänhallintaan vaikuttavista tekijöistä ihmisillä. Halusimme opinnäytetyössämme selvittää kohderyhmämme toimeentulon lähdettä ennen ja jälkeen Jakobintuvalle muuttoa (KUVIO 4). Kyselyyn vastanneista suurin osa (50 %) kertoo olleensa tulottomia. Samaan aikaan kuitenkin vastanneista kaikilla on ollut ennen Jakobintuvalle asumista Kelan tai kunnan sosiaalitoimen etuudet toimeentulonaan. Tästä voimme päätellä, että osalla kohderyhmän henkilöistä on ollut erilaisia vaiheita toimeentulossaan, mikä on välillä johtanut tulottomuuteen. Kaksi henkilöä kertoo hankkineensa toimeentulonsa rikollisin keinoin ennen Jakobintuvalle asumista. Rikollisuus onkin yksi merkittävimmistä ja haitallisimmista lieveilmiöistä, joita päihderiippuvuus aiheuttaa. Kyselyyn vastanneista kolme henkilöä kertoo saaneensa eläkkeen toimeentulonaan ennen Jakobintuvalle tuloa.

Jakobintuvalle muuttamisen jälkeen vastanneista kukaan ei ollut enää tuloton ja eläkkeiden määrä on noussut huomattavasti. Merkittävä huomio on myös se, että kukaan ei vastannut enää hankkivansa rikollisin keinoin rahavaroja muutettuaan Jakobintuvalle. Kelan etuudet tai sosiaalitoimen taloudellinen tuki jatkuu henkilöillä Jakobintuvalle muuton jälkeenkin. Vastauksista voimme päätellä palvelun olevan tarkoituksenmukaista kohderyhmällemme. Heillä on tukenaan moniammatillinen henkilöstö, jotka auttavat asukkaita kokonaisvaltaisesti, ja näin myös toimeentulo on saatu turvattu.

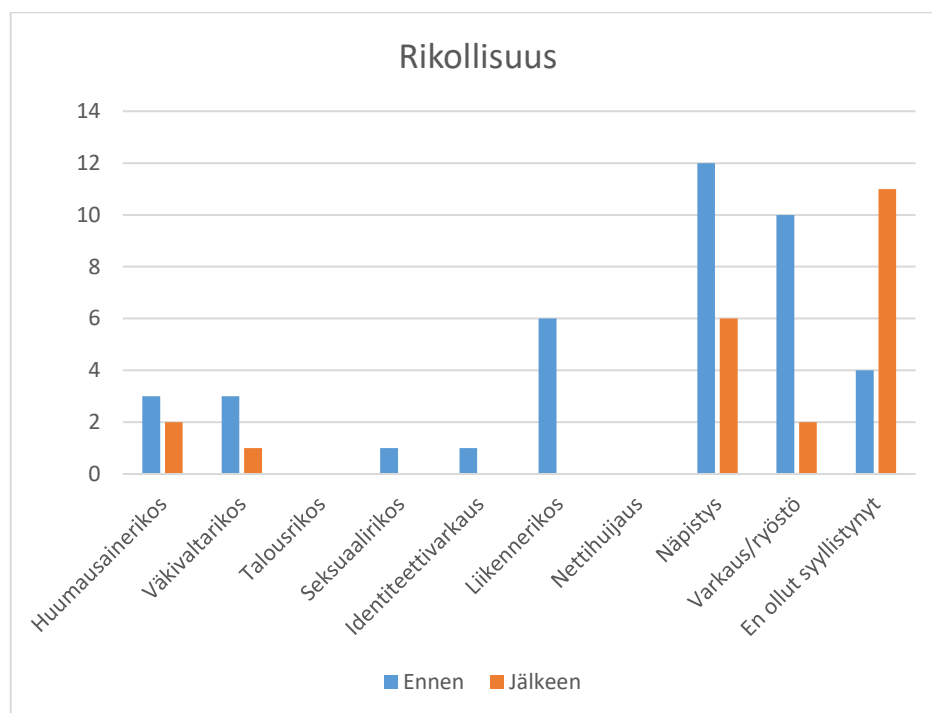
KUVIO 4. Toimeentulo ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

Rikollisuus on yksi merkittävimmistä lieveilmiöistä, joita päihderiippuvuus aiheuttaa. Tämä johtuu siitä, että päihteet ovat erittäin kalliita ja hyvin usein päihderiippuvaiset ovat pienituloisia, joten heidän varansa eivät riitä ylläpitämään päihderiippuvuutta, jolloin syntyy rikos- ja velkakierteitä. Kyselytulosten mukaan kohderyhmämme kaikki kyselyssä kysytyt rikollisuuden muodot ovat vähentyneet sen jälkeen, kun he ovat muuttaneet Jakobintuvalle (KUVIO 5).

Vastausten perusteella näyttää siltä, että kyselyyn vastanneet eivät ole syyllistyneet viiteen rikollisuuden muotoon (talousrikos, seksuaalirikos, identiteettivarkaus, liikennerikos ja nettihuijaus) Jakobintuvalle asuessaan. Haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukaisesti näistä viidestä rikollisuuden muodosta huomio kiinnittyi liikennerikoksiin. Haittoja vähentävää päihdetyön tarkoitusta ajatellen myös liikennerikosten poistuminen on huomattava asia, sillä se parantaa kaikkien liikenteenkäyttäjien turvallisuutta, säästää poliisien resursseja ja vähentää mahdollisia onnettomuuksia, jotka myös vähentävät sairaalapäivystysten ja ensihoidon työtä. Tämä on haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukaista yhteiskunnallista tavoitetta.

Haittoja vähentävän päihdetyön ensisijaisena tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihdeidenkäytöstä johtuvia sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja asianomaiselle itselleen, hänen ympäristölleen ja yhteiskunnalle (Päihdelinkki 2015).

Näpistysten ja varkauksien/ryöstöjen osuus on myös pienentynyt, mihin vaikuttaa varmasti se, että kohderyhmämme on erittäin pienituloisia. Päihderiippuvuuden vuoksi se rahamäärä, jonka kohderyhmämme saa käytettäväksi viikossa välitystilin hoitajalta tai edunvalvojalta, menee päihteeseen. Tämä rahamäärä ei riitä kattamaan koko viikon päihteiden määrää, jolloin kohderyhmä syyllistyy helposti lievempiin – mutta ajoittain vakavimpiinkin rikoksiin saadakseen päihdettä, josta on riippuvainen. Eräs kohderyhmämme jäsen kertoi kyselyä tehdessään opinnäytetyön tekijöille, että oli hetki sitten varastanut kahden euron hintaisen sytyttimen, jotta oli pystynyt imppaamaan sytyttimen sisältämää butaania ja päihtymään tällä menetelmällä. Tämä kertoo sen, kuinka pitkälle kohderyhmämme päihderiippuvuus on edennyt ja että nimenomaan keinolla millä hyvänsä on hankittava päihdettä itselleen.

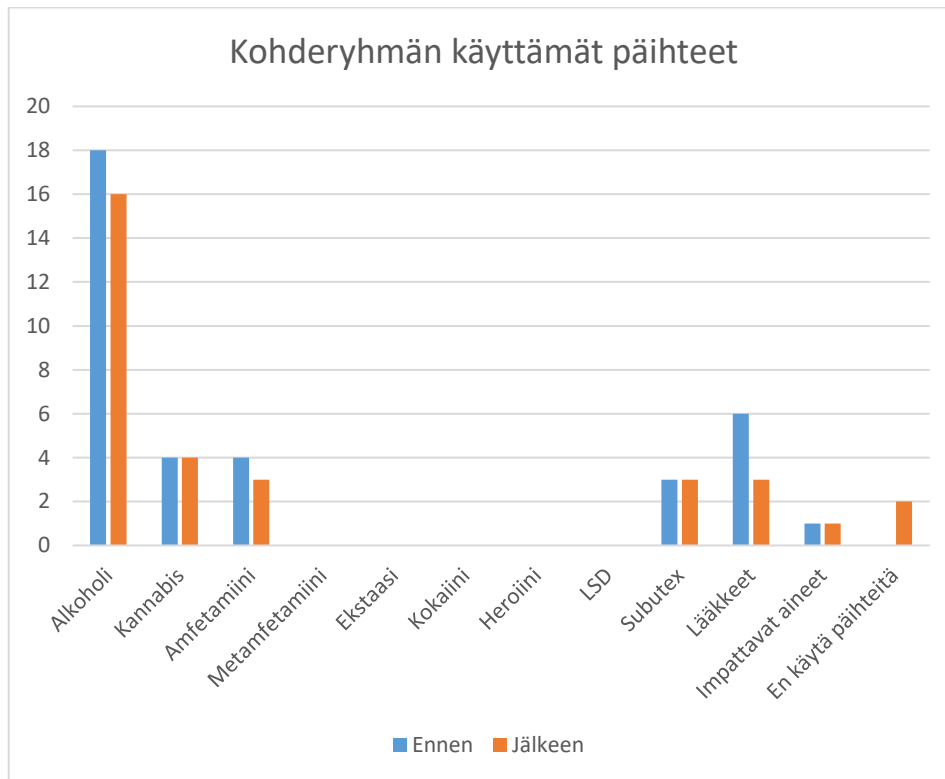

KUVIO 5. Rikollisuus ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

Opinnäytetyön tekijät ovat tietoisesti valinneet seuraavaan kysymykseen (KUVIO 6) vastausvaihtoehdoksi myös huumausaineita, jotka ovat Suomessa harvinaisempia, esimerkiksi heroiini ja LSD. Opinnäytetyön tekijät ovat valinneet nämä huumausaineet mukaan kyselyyn, jotta tietoa saadaan myös yleisimmin käytetyistä päihteistä.

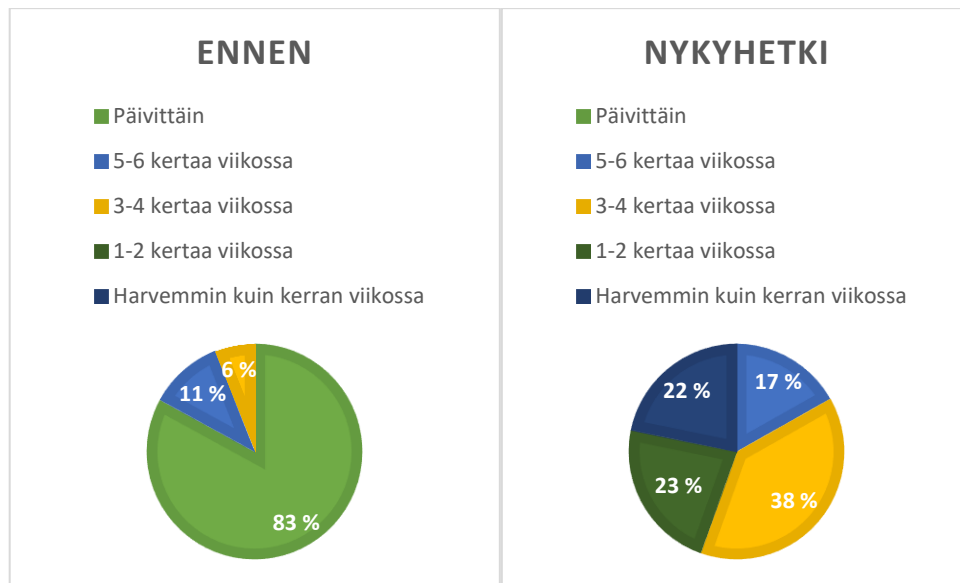
Alkoholiriippuvuus tarkoittaa sitä, ettei riippuvainen henkilö voi juoda alkoholia ongelmitta eikä pysty hallitsemaan juomistaan. Riippuvuus voi pahimmillaan viedä hengen (Päihdelinkki 2016).

Päihdelinkin (2016) julkaisun mukaan alkoholismi on myös kansantauti, joka voi tappaa. Tämän todellisuuden voimme huomata myös kyselyn vastauksissa. Kohderyhmästämme kaikki kertovat kyselyssä käyttäneensä alkoholia ennen Jakobintuvalle muuttoa, mutta se edelleenkin näyttäytyy suuressa roolissa. Suomessa käytetyimmät huumausaineet ovat kannabis, lääkkeet (yleensä opioidit ja bentsodiatsepiinit) sekä amfetamiini (Päihdelinkki 2021).

KUVIO 6. Vastaajien käyttämät päihteet ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

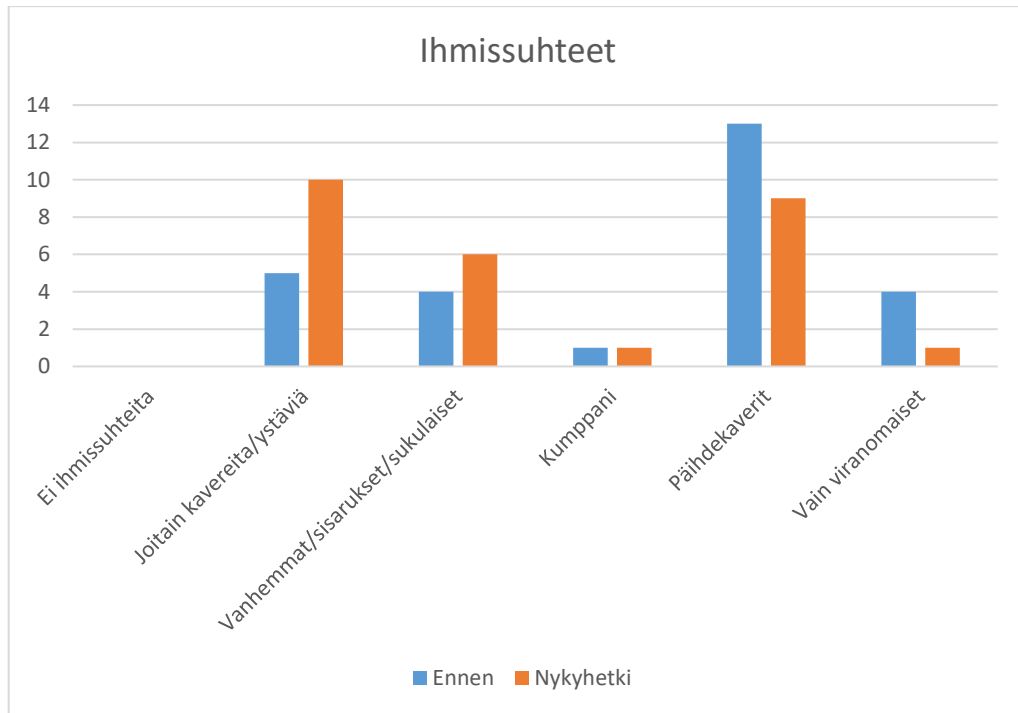
Tarkastelimme päihteiden käytön määrää, joka kyselyssä näyttöytyy olleen ennen Jakobintuvalla asu-
mista suurimmalla osalla vastanneista päivittäistä (KUVIO 7). Jakobintuvalla asuessa siis päihteiden
käyttö on vähentynyt. Ennen Jakobintuvalla asumista kukaan ei ollut vastannut käyttävänsä päihteitä
harvemmin kuin kerran viikossa, mutta nykyhetkessä kyselyn mukaan jopa 22 % vastanneista kertoo
käyttävänsä päihteitä harvemmin kuin kerran viikossa.

KUVIO 7. Vastaajien päihteen käytön määrä ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

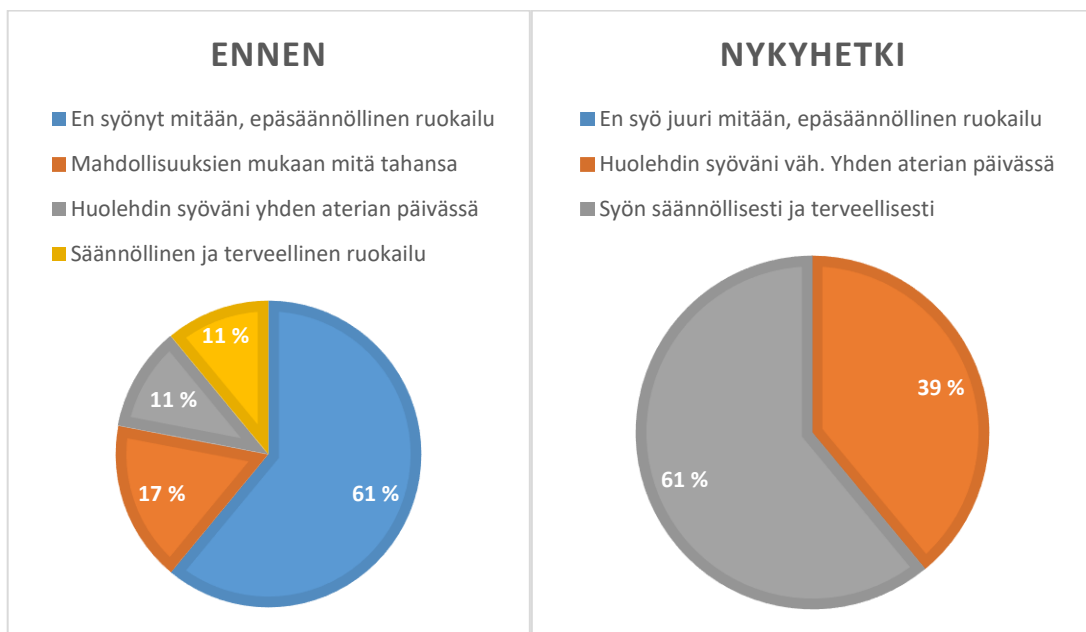
Ihmissuhteita käsittelevässä kuviossa (KUVIO 8) nähdään myös päihderiippuvuuden aiheuttamaa ilmiötä: päihderiippuvuus vaikuttaa ihmissuhteisiin negatiivisesti, päihderiippuvuus ajaa ihmistä toisten päihdeitä käyttävien luokse. Samalla tämä kariuttaa terveitä ihmissuhteita kokonaan tai osittain, kuten perheen tai ystävät. Edelleen suurella osalla Jakobintuvalla asuessa on ihmissuhteenaan päihdekaverit, mutta samalla kuitenkin ystävyys- ja perhesuhteet ovat parantuneet.

Kyselyn tulosten mukaan päihdekavereiden määrä on vähentynyt, mutta ei kuitenkaan merkittävästi. Tämä voi johtua siitä, että Jakobintuvalla asuu myös muita päihderiippuvaisia, jotka osa voi mieltää päihdekavereiksi ja osa taas ystäviksi. Jakobintupa ei myöskään ole päihdekuntoutuslaitos, vaan kyseessä on haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikkö, jossa asuu vaikeasti päihderiippuvaisia henkilöitä edelleen aktiivisesti päihdeitä käyttäen. Tämän vuoksi onkin koko ajan pidettävä mielessä, että Jakobintuvalla ei kuntouteta päihdeestä irti.

KUVIO 8. Vastaajien ihmissuhteet ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

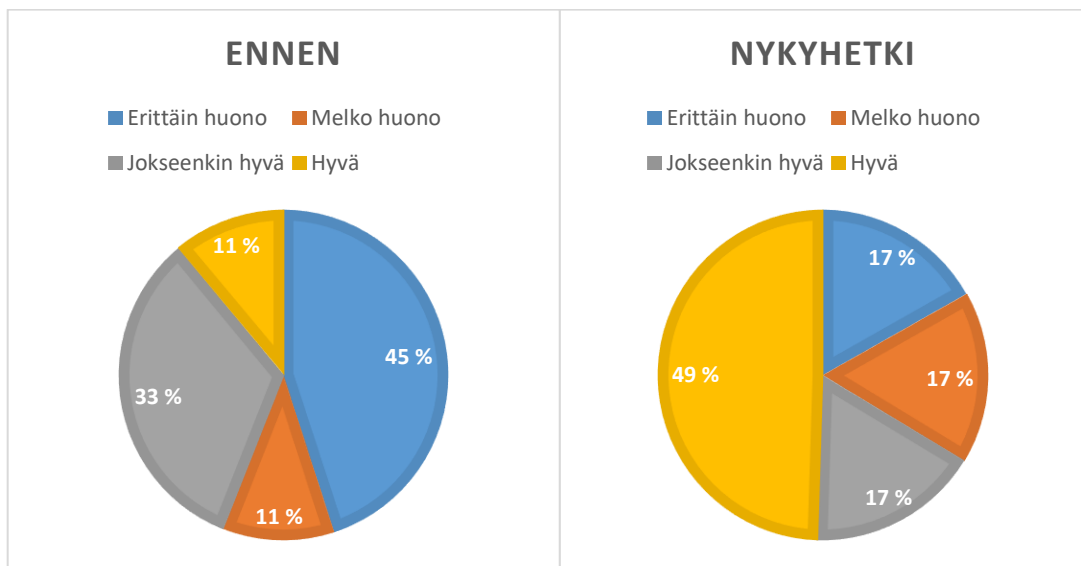
Säännöllinen syöminen ja terveellinen ruokavalio on ihmisen terveyden ylläpitämiseksi tärkeä asia, joka vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisten hyvinvointiin ja sitä kautta elämänlaatuun ja elämäntilanteeseen. Kohderyhmämme ollessa päihderiippuvaisia tärkeysjärjestys muuttuu siten, että ainut ja tärkein prioriteetti elämässä on päihteen saaminen ja sen käyttäminen päihtymystilan saavuttamiseksi. Tällöin ravitsemus jää päihteen saamisen varjoon, eikä sitä pidetä kovin tärkeänä (KUVIO 9).

KUVIO 9. Vastaajien ravitsemistottumukset ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

Jakobintuvalla asuessa kyselyyn vastanneista kukaan ei enää ole ravinnotta. Suuri osa (39 %) huolehtii syövänsä edes yhden aterian päivässä, ja yli puolet kyselyyn vastanneista syö säännöllisesti ravitsemussuosituksen mukaisesti. Jakobintuvalla työskentelee oma kokki, joka valmistaa kaikki ateriat alusta loppuun itse (aamupala, lounas, välipala/päiväkahvi, päivällinen, iltapala). Ruoat tarjoillaan tuoreena, ja ne ovat ravitsemussuosituksen mukaisia. Säännöllinen ruokailu vaikuttaa kohderyhmämme päivärtymiin, sekä edesauttaa fyysistä terveyttä ja parantaa osaltaan elämänlaatua ja elämänhallintaa.

Jokaisella ihmisellä on erilainen hygieniakäsitys, ja se tulee ottaa huomioon hygieniää käsittelevässä kysymyksessä. Kyselyn tulosten mukaan kuitenkin suurin osa on kertonut ennen muuttoaan Jakobintuvalle hygienian olevan erittäin heikkoa. Katsoessamme nykyhetkeä huomaamme positiivisen muutoksen, sillä enää 17 % vastanneista kertoo hygienian olevan erittäin huono (KUVIO 10). Jakobintuvalle muutettuaan melkein puolet kertoo hygienian olevan hyvällä tasolla. Hygienianhoito vaikuttaa merkittävästi ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen ja sitä kautta elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Näin voimme sanoa, että Attendo Jakobintuvan kaltainen haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikkö on keskeisesti auttanut parantamaan tältä osin elämänlaatua ja elämänhallintaa.

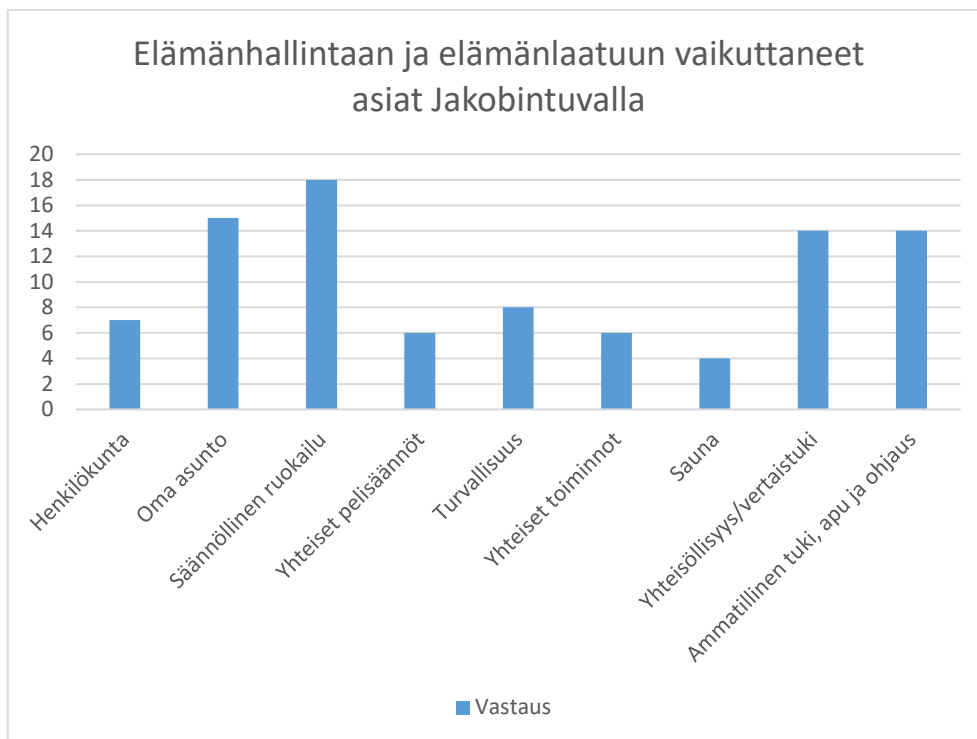
KUVIO 10. Vastaajien hygienia ennen ja jälkeen asumisyksikköön muuttamista

Ylempänä (KUVIO 3) käsitelimme asukkaiden asumistilannetta ennen ja nykyhetkessä. Ennen Jakobintuvalla asumista suurella osa vastanneista oli asunnottomuutta, joka vaikuttaa automaattisesti myös hygienianhoitoon. Jakobintuvalla asukkailla on peseytymismahdollisuudet, joita asukkaat voivat hyödyntää päivittäin. Asukkailla on asunnoissaan omat kylpyhuoneet ja lisäksi heillä on käytössään myös yhteiset saunatilat sekä pyykkitupa. Lisäksi Attendo Jakobintupa kannustaa asukkaitaan huolehtimaan

hygieniastaan mm. sillä tavoin, että vuoden 2021 joululahjat sisälsivät paljon ihonhoito- ja hygieniatuotteita.

Opinnäytetyön tekijät kysyivät lisäkysymyksen, mikäli kyselyssä oli vastannut hygieniää koskevaan kysymykseen ”erittäin huono”. Näistä vastauksista suurimmaksi syyksi peseytymättömyyteen nousivat päihteiden käyttö- ja masennus tai muu psyykkinen ongelma.

Kyselyn lopussa kysimme vielä asioita, jotka ovat Jakobintuvan asukkaiden mielestä vaikuttaneet parantavasti asukkaiden elämänlaatuun ja elämäntilanteeseen (KUVIO 11). Kuviosta selviää asukkaiden pitävän tärkeänä erityisesti säännöllistä ruokailua, omaa asuntoa, yhteisöllisyyttä ja vertaistukea sekä ammatillista apua, tukea ja ohjausta.

KUVIO 11. Elämäntilanteeseen ja elämänlaatuun vaikuttaneet asiat Jakobintuvalla vastaajien kokemana

6.3 Henkilökunnan kyselyn tulokset

Tässä luvussa käsittelemme Attendo Jakobintuvan henkilöstölle teetetyt kyselyn tuloksia. Attendo Jakobintuvalla työskentelee vakituisesti yhdeksän työntekijää. Lähetimme kyselyn vakituiselle henkilöstölle, johon kuuluvat yksikön päällikkö, sosiaalihoaja, joka toimii myös yksikön vastaavana, sairaan-

hoitaja sekä neljä mielenterveys- ja päihdetyön lähihoitajaa. Kyselyyn saimme vastauksia kuusi kappaletta. Henkilöstöön lisäksi kuuluu myös siistijä ja kokki, joita tämä kysely ei koskenut. Vakituisten henkilöstön lisäksi yksikössä työskentelee useita sijaisia sekä kolme määräaikaista työntekijää. Yksikössä työskentelee moniammatillinen tiimi, jossa lähihoitajat eli ohjaajat ovat parhaita asiantuntijoita asukkaiden arkisiin toimintoihin liittyen. Sairaanhoidaja vastaa lääkehoidosta ja siihen liittyvistä asioista sekä tekee tiivistä yhteistyötä Pietarsaaren riippuvuushoitoklinikan ja terveyskeskuksen kanssa ja pitää huolta asukkaiden terveyteen ja sairaanhoidollisiin asioihin liittyen. Yksikön sosiaalihoaja toimii yhdyshenkilönä muihin viranomaisiin ja toimijoihin. Sosiaalihoajan vastuulle kuuluu myös mm. välitustilin hoito, sosiaalokokousten järjestäminen asukkaille sekä palvelutarpeen arvioinnit säännöllisin väliajoin yksikön jokaiselle asukkaalle. Lisäksi sosiaalihoaja toimii vastaavana ja tältä osin vastaa mm. yksikön arjen sujuvuudesta, henkilöstön työtehtävien organisoimisesta sekä huolehtii, että jokaisessa työvuorossa on työntekijä. Yksikön päällikkö vastaa koko yksikön toiminnasta budjetin laatimisesta henkilöstön ja asukkaiden hyvinvointiin.

Opinnäytetyön tekijät kysivät henkilöstölle suunnatussa kyselyssä alkuun, kuinka pitkään kukin työntekijöistä on työskennellyt Attendo Jakobintuvalla. Suurin osa (67 %) on työskennellyt 2-5 vuotta, 33 % kertoo työskennelleensä 0-2 vuotta. Muita vastauksia ei tullut.

TAULUKKO 1. Henkilökunnan kyselystä saatuja vastauksia 1/3

	Kyllä	Ei	Osittain
Toteutuuko mielestäsi turvallinen ja tarpeenmukainen asuminen yksilöiden tarpeet huomioiden?	2	0	4
Tukevatko mielestäsi yksikön yhteiset aktiviteetit asukkaiden elämänlaadun ja elämänhallinnan edistymistä?	0	2	4
Panostetaanko Attendo Jakobintuvalla riittävästi siihen, että asukkaiden on helppo omaksua hygienianhoito osaksi arkiryhtiä?	3	2	1
Täytyykö haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukainen tavoite yksikössänne?	0	2	4
Mahdollistaako tämän kaltainen yksikkö mielestäsi päihteiden käytön ja/tai siirtymisen päihteestä päihteeseen?	3	0	3
Keskittyvätkö mielestäsi asukkaiden ihmissuhteet lähinnä muihin asukkaisiin ja päihdepiireihin?	3	0	3

Henkilökunnan kyselyssä kysimme asukkaiden elämänlaatuun ja elämänhallintaan liittyviä kysymyksiä selvittääksemme, miten henkilökunnan mielestä nämä toteutuvat yksikössä (TAULUKKO 1). Turvallinen ja tarpeenmukainen asuminen yksilöiden tarpeet huomioiden toteutuu henkilökunnan mielestä

arvioiden hyvin, sillä kukaan ei vastannut tähän kohtaan, että ei toteutuisi. Asukkaille tehdyn kyselyn mukaan saman kaltainen tulos saatiin näkyviin, joten voidaan todeta, että sekä henkilökunnan, että Jakobintuvan asukkaiden mielestä toteutuu turvallinen ja tarpeenmukainen, yksilöiden tarpeet huomioon ottava asuminen. Talon yhteisistä aktiviteeteista kysyttäessä kävi ilmi, että tähän kohtaan ei henkilöstön eikä asukkaiden kyselyn mukaan olla täysin tyytyväisiä. Henkilökunnan mielestä tässä olisi kehitettävää. Henkilökunnan esiin tulleita kehitysehdotuksia käsittelemme erikseen alaluvussa 6.4.

Kysyttäessä hygienian omaksumisesta osaksi arkirytmiiä henkilökunnan vastauksista tuli hajontaa. Kaikkiin vaihtoehtoihin tuli vastauksia. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että jokaisella ihmisellä on erilainen hygieniakäsitys, minkä vuoksi ei voida suoraan tehdä johtopäätöksiä tai tulkintoja hygieniahoidosta. Erilaisien hygieniakäsitysten takia osa henkilökunnan kyselyyn vastanneista kokee, että hygieniapetukseen panostetaan riittävästi, osa taas, että siihen ei panosteta riittävästi, ja osa vastasi, että siihen panostetaan osittain riittävästi. Tämän olemme ottaneet huomioon myös asukkaille tehdystä kyselyssä.

Henkilökunnan kyselyn mukaan asukkaiden ihmissuhteet perustuvat enimmäkseen päihdepiireihin ja yksikön muihin asukkaisiin. Mainitsimme asukaskyselyä tulkitessa, että todennäköisesti asukkaat mieltävät toiset asukkaat kavereiksi ja ystäviksi eikä päihdekavereiksi. Henkilökunnan näkökulmasta asia näyttääytyy asukkaiden ihmissuhteissa liittyvän päihdekaveruuteen talon sisällä sekä ulkopuolella.

Haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukainen tavoite saattaa henkilökunnan kohdalla olla mielestämme epäselvä. Tämän kysymyksen kohdalla kukaan ei vastannut haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukaisen tavoitteen toteutuvan täysin, osittain -kohtaan vastauksia tuli neljä ja ei -kohtaan kaksi. Asukkaille suunnatun kyselyn mukaan kokonaisuudessaan voidaan päätellä, että asukkaiden elämänlaadun ja elämänhallinnan osa-alueet ovat parantuneet Jakobintuvalle muuttamisen jälkeen, jolloin myös haittoja vähentävä päihdetyö on toteutunut.

Henkilökunnan kyselyn mukaan Jakobintuvan kaltainen yksikkö mahdollistaa päihteidenkäytön ja/tai siirtymisen päihteestä päihteeseen osittain tai kokonaan. Verrattaessa asukaskyselyyn huomataan, että asukkaiden päihteiden käytön määrä on vähentynyt huomattavasti, eikä eri päihteitä käytetä samanlaisesti yhtä paljon. Pohdimme tämän myös liittyvän siihen, mitä henkilökunnan mielestä haittoja vähentävä päihdetyön määritelmä konkreettisesti tarkoittaa.

TAULUKKO 2. Henkilökunnan kyselystä saatuja vastauksia 2/3

Vastausvaihtoehdot 1-5 (1 = ei arvoa, 5 = suuri arvo)	1	2	3	4	5
Kuinka tärkeäksi koet asukkaiden elämänlaadun ja elämönhallinnan kannalta säännöllisen ruokailun Jakobintuvalla?	0	0	0	2	4
Kuinka tärkeäksi koet asukkaiden elämänlaadun ja elämönhallinnan kannalta Jakobintuvan lääkehoidon?	0	0	0	0	6
Kuinka tärkeäksi koet asukkaiden elämänlaadun ja elämönhallinnan kannalta talon yhteiset toiminnot?	0	0	0	3	3

Seuraavia elämänlaatuun ja elämönhallintaan liittyviä kysymyksiä selvitimme henkilökunnan kyselyssä käyttäen Likertin-asteikkoa (Vastausvaihtoehdot 1-5, 1 = ei arvoa, 5 = suuri arvo).

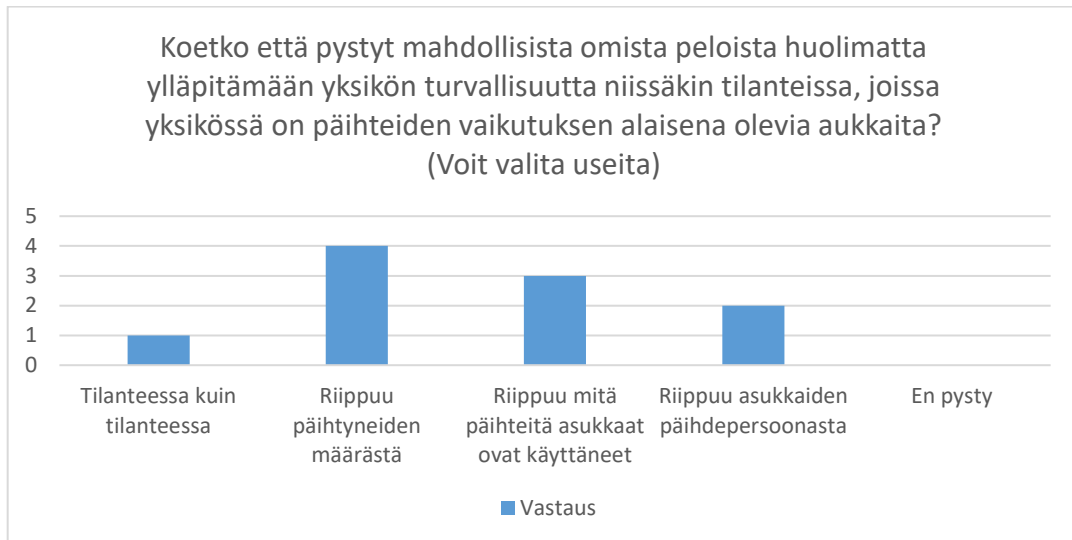
Henkilökunnan kyselyn mukaan lääkehoito osana asukkaiden hyvää elämänlaatua ja elämönhallintaa koetaan tärkeäksi, sillä henkilökunnasta kaikki vastaavat sen olevan asteikolla viisi (TAULUKKO 2). Asukkailta emme kysyneet lääkehoitoon liittyvää kysymystä, sillä erittäin vaikean päihderiippuvuuden vuoksi he eivät välttämättä kykene mieltämään lääkehoitoa sellaisena kokonaisuutena, jota lääkehoidolla tarkoitetaan.

Henkilökunnan kyselyn mukaan yksimielisesti pidetään myös elämänlaadun ja elämönhallinnan kannalta Jakobintuvalla tarjottavaa säännöllistä ruokaa. Saman kaltaiset vastaukset ovat myös talon yhteisten toimintojen kohdalla. Asukkaille suunnatussa kyselyssä säännöllinen ruokailu ja talon yhteiset toiminnot koetaan myös tärkeäksi. Voimme siis päätellä säännöllisen ruokailun ja yksikön yhteisten toimintojen olevan tärkeitä asukkaiden elämänlaadulle ja -hallinnalle.

Turvallisuus on yksi tärkeimmistä asioista haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikössä. Turvallisuus koskettaa niin asukkaita kuin henkilökuntaa. Tästä syystä opinnäytetyön tekijät halusivat erillisen kysymyksen käsitellen turvallisuutta (KUVIO 12).

Asukaskyselystä opinnäytetyön tekijät saivat selville asukkaiden kokevan turvallisuuden tärkeänä osana hyvää elämänlaatua ja elämönhallintaa. Asukkaista suurin osa koki Jakobintuvan olevan turvallinen asumisympäristö. Kuviossa 12 esitetty kysymys on suoraan henkilökunnan kyselystä, ja tämän kysymyksen avulla opinnäytetyön tekijät selvittivät turvallisuuden toteutumista mahdollisista omista pe-loista huolimatta. Kysymykseen oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja. Henkilökunnasta suurin osa on vastannut päihtyneiden määrän vaikuttavan siihen, miten turvallisuuden ylläpitäminen toteutuu.

Suuri vaikutus on myös henkilökunnan mielestä sillä, mitä päihteitä asukkaat ovat käyttäneet. Kokonaisuudessaan kyselystä voidaan päätellä henkilökunnan kykenevän turvallisuuden ylläpitämiseen, sillä kukaan ei valinnut vastausvaihtoehtoa ”en pysty”.

KUVIO 12. Henkilökunnan kokemuksia yksikön turvallisuuden ylläpitämisestä 3/3

Yksikön päällikkö sekä sosiaalihoaja, toinen opinnäytetyöntekijöistä, kertoi, että Attendo Jakobintuvalla on omat työskentelyohjeet turvalliseen työskentelyyn erilaisissa tilanteissa, kuten aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen. Yksikössä on käytössä tallentava kameravalvonta ja vartiointiliikkeen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Vartijat käyvät yksikössä sovitusti. Lisäksi henkilökunnalla on hälytyspainike, jota painamalla hälytyskutsu menee vartijalle, joka saapuu yksikköön nopeasti. Yksikössä tehdään paljon yhteistyötä Suomen poliisin kanssa ja yksiköllä on myös oma huumeepoliisi. Yksikön henkilökunta on käynyt kaasusekoulutuksen, ja yksikössä on käytettävissä oc-kaasusumutin. Koulutuksen käyneillä työntekijöillä on oikeus käyttää sumutinta tilanteissa, jotka vaativat kaasuseen käyttämistä.

6.4 Henkilökunnan kyselystä nousseita kommentteja ja kehittämissuhteita

Henkilökunnan kyselyssä joidenkin kysymysten yhteydessä oli mahdollista kirjoittaa omia kommentteja ja kehittämissuhteita. Esittelemme henkilökunnan kyselystä esiin nousseita kommentteja ja kehittämissuhteita tässä luvussa omana koostenaan.

Henkilökunnan antamissa kommentteissa toistui toive henkilökunnan mitoituksen nostamisesta. Asiakkaiden turvallisuus on vastausten perusteella päätellen uhattuna toisten asukkaiden toimesta ja päihty-

mystilasta johtuen. Vastausten perusteella henkilökunnan mitoituksen nostamisella olisi merkitys paremman turvallisuuden tunteen luomiseen. Yhtenä turvallisuuteen vaikuttavana tekijänä henkilökunnan kommenttien mukaan pidettiin myös vartijan saamista nopeammin paikalle tilanteen niin vaatiessa.

Henkilökunnan kommenttien ja kehittämissuositusten perusteella toivotaan myös enemmän yhteisiä toimintoja ja toiminnan määrittämistä. Toisaalta henkilökunnan vastauksissa oli pohdintaa yksikössä asuvien haasteesta sitoutua toimintoihin päihderippuvuutensa vuoksi.

7 POHDINTA

Tässä viimeisessä luvussa käsittelemme ja käymme läpi opinnäytetyön prosessia sekä arvioimme sen saavuttamia tuloksia. Lopuksi peilaamme opinnäytetyön kokonaisuutta sosiaalialan kompetensseihin sekä kerromme oman jatkotutkimusideamme opinnäytetyön aiheeseen liittyen.

Varsinainen opinnäytetyömme prosessi alkoi keväällä 2021, kun päätimme tehdä opinnäytetyömme aiheen ja toteutuksen Attendo Jakobintuvalle. Saimme idean ja kipinän toteuttaa juuri tämän opinnäytetyön, sillä meitä molempia opinnäytetyön tekijöitä kiinnostaa päihdetyö sekä sen tuomat haasteet. Olemme jo pitkään opintojen aikana pohtineet, mitä haasteita vaikeasti päihderiippuvaiset ihmiset joutuvat kohtaamaan ja miten yhteiskunta ja palvelujärjestelmä toimillaan vastaavat näihin. Ajatuksemme ovat olleet hyvin moninaisia. Välillä suoraan sanottuna olemme jopa miettineet, miten paljon yhteiskunta lopulta kantaa päihderiippuvaisia elämässä niin taloudellisesti kuin sosiaalisestikin. Opinnäytetyötä tehdessämme kuitenkin pääsimme kyselyiden kautta pureutumaan syvemmin vaikeasti päihderiippuvaisten elämiin ja näkemään myös ihmisen riippuvuuden takana. Opinnäytetyömme osoitti meille myös sen, miten tärkeitä Attendo Jakobintuvan kaltaiset yksiköt ovat ja miten suuri merkitys yksiköllä onkaan ollut enimmäkseen positiivisessa mielessä vaikeasti päihderiippuvaisten elämänlaatuun ja elämänhallintaan.

Opinnäytetyön prosessi ei ole ollut helppo. Siihen on liittynyt useita erilaisia vaiheita. Välillä matkaan on tullut mutkia ja yllättäviäkin tilanteita, jotka ovat hidastaneet alkuperäistä suunnitelmaa toteuttaa opinnäytetyö lyhyemmässä ajassa. Lopulta kuitenkin totesimme sen, että prosessi on vienyt meiltä oman aikansa, ja se on jouduttu sovittamaan yhteen muun elämän, kuten työelämän kanssa, eikä yksityiselämänkään muutoksilta olla voitu välttyä. Viimeistään opinnäytetyötä tehdessämme ymmärsimme ja sisäistimme sen, että elämä on täynnä yllättäviäkin muutoksia kaikilla osa-alueilla. Tästä huolimatta palaset tulee sovittaa tilanteen mukaan.

Miettiessämme mikä olisi ollut ikimuistoisinta tässä opinnäytetyöprosessissa, on se ollut kokonaisuudessaan tämä opinnäytetyön matka iloineen, suruineen, onnistumisen tunteineen. Opinnäytetyön tekeminen on ollut matka, joka jää muistoihin eikä koskaan unohdu. Opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin opettavainen, paljon uutta tietoa on tullut mm. tutkimusrakenteista, tiedon analysoinnista sekä sen hyödyntämisestä. Olemme oppineet tämän lisäksi myös itsestämme asioita, kuten myös toisistamme ihmisinä ja ystävinä. Haasteellisinta opinnäytetyöprosessissa mielestämme on ollut aikatauluttaminen ja

yhteensovittaminen työelämän sekä yksityiselämästä tulleiden muutosten kanssa. Vastaan on tullut myös paljon sanoja ja käsitteitä, joita on joutunut alkuun selvittää.

Opinnäytetyön kautta kehityimme sosiaalialan kompetenssien mukaisesti eettisessä osaamisessa. Otimme huomioon opinnäytetyössä eettisen osaamisen huomioimalla tutkimusryhmämme kyselyyn vastaajina sekä suojelimme heidän yksityisyyttään sekä anonymiteettiä koko prosessin ajan. Kyselyitä toteuttaessamme kunnioitimme jokaista vastaajaa sekä sitä, että he vastaamalla osittain arkoihinkin kysymyksiimme luottivat meihin ja vastasivat olettaen hyvinkin rehellisesti. Vastaajien mielipiteet sekä näkemykset ovat arvokkaita opinnäytetyömme toteutumiseksi. Lisäsimme vastauksista myös ne kohdat, jotka eivät tilastoissa näytä välttämättä niin ”hyvältä”, sillä tämä tuo tutkimukselle luotettavuutta, kun pelkkiä positiivisia asioita ei tuoda esille. Prosessi on ollut myös jatkuvaa reflektointia jo opitun sekä uuden tiedon yhteensovittamisessa sekä sen peilaamisessa tietoperustaa vastaavaksi. Reflektointi on osana myös sosiaalisen kehittämisosaamisen kompetenssia. Opinnäytetyötä tehdessämme meidän täytyi reflektoida sekä myös luoda uutta tietoa olemassa olevan tiedon rinnalle haittoja vähentävän päihdetyön yksikön toiminnasta ja merkityksestä siellä asuvien elämänlaatuun ja elämänhallintaan. Opimme myös suunnittelemaan, toteuttamaan, arvioimaan sekä raportoimaan opinnäytetyön tuloksia. Opinnäytetyön tekemiseen liittyy olennaisesti myös johtamisosaamisen kompetenssin sisäistäminen sekä päätöksentekotaidot. Opinnäytetyötä varten tehdyissä kyselyissä vastaan tuli tilanteita, joissa alkuperäinen suunnitelma muokkaantui ja vastaajien tilanteet äkillisesti vaikuttivat kyselytilaisuuden toteuttamiseen. Näissä tilanteissa jouduimme toimimaan nopeasti ja muokkaamaan alkuperäistä suunnitelmaa hetkeen sopivaksi.

Asiakastyön osaamisen sekä palvelujärjestelmäosaamisen kompetenssit olivat keskeisessä osassa opinnäytetyötä tehdessämme. Opinnäytetyötä tehdessämme emme voineet antaa arvomaailman tai oman suhtautumisen vaikuttaa työn kulkuun tai sen tuloksiin. Osaamista tulee kuitenkin olla sellaisten tilanteiden varalta, jos jokin yllättäen muuttuu tai kyselyn vastaaja tarvitsee vastaamiseen tukea. Esimerkiksi kyselytilaisuudessa ongelmatilanteessa jouduimme avustaa ja neuvoa vastaajaa avaamalla kysymystä tarkemmin, jotta hän osaisi vastata kysymykseen mahdollisimman todenmukaisesti ymmärtäen kysyttävän asian. Emme kuitenkaan voineet ohjata vastaajaa liikaa, jotta vastauksesta ei muodostuisi tutkimuksen näkökulmasta suotuisa vastaus. Opinnäytetyötä varten meidän täytyi tietää, mitä haittoja vähentävä päihdetyön asumisyksikkö tarkoittaa ja mitä siinä ympäristössä tapahtuu. Toimintaa ohjaavat lait ja säädökset ovat myös tärkeässä osassa. Opinnäytetyötä toteutettiin yhteistyössä opettajan, opiskelijoiden ja työelämän tilaajan kanssa. Toimiva yhteistyö takasi sen, että apua ja tukea oli puolin ja toisin saatavilla sekä asiakasryhmässä olevat henkilöt olivat turvassa.

Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssit myös näyttäytyvät prosessissa siten, että toteuttamalla kyselyt asukkaille sekä henkilökunnalle annoimme heille mahdollisuuden vaikuttaa sekä osallistua. Jokainen vastaaja sai äänensä kuuluviin ja mielipiteensä esille tasapuolisesti.

Tässä opinnäytetyössä näkökulmiaan ja kokemuksiaan pääsivät jakamaan Attendo Jakobintuvan asumisyksikön asukkaat sekä siellä työskentelevä henkilökunta. Heidän jokaisen näkökulma on ollut tärkeä osa opinnäytetyömme tuloksia, ja olemme saaneet niistä paljon lisäarvoa opinnäytetyöhömmme. Tätä opinnäytetyötä voitaisiin kuitenkin viedä eteenpäin teettämällä jatkokyselyitä ja tutkimuksia haittoja vähentävän asumispalvelun asiakkaille. Voitaisiin esimerkiksi selvittää, miten heidän mielestään tätä kyseistä palvelua tulisi edelleen kehittää ja parantaa. Onko kenties tässä nykyisessä asumismallin palvelussa jokin palvelu, jota voitaisiin muuttaa tai jopa poistaa ja sen tilalle kehittää jopa uusi? Juuri asiakkaiden mielipiteet olisivat arvokkaita asumispalvelun kehittämisen kannalta, sillä he ovat henkilöitä, jotka palvelua käyttävät ja yksikössä asuvat. Opinnäytetyön tekijöiden mielestä pitkällä tähtäimellä tulisi sekä yksilölle että yhteiskunnalle hyödyllisemmäksi, mitä suurempi hyöty palvelusta asiakkaille saataisiin.

LÄHTEET

- Asunto ensin. 2018. Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>. Viitattu 2.3.2022.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä M-L. 2014. *Sosiaalinen turva ja hyvinvointi*. Porvoo: WS Bookwell Oy. Viitattu 10.2.2022.
- Hakkarainen, J. 2008. Huumeiden käyttö Suomessa. Päivitetty 23.4.2021 (K. Karjalainen). Saatavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/huumeiden-kaytto-suomessa>. Viitattu 6.4.2022.
- Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. 2020. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/135416/Opetus_2_978-952-493-271-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.2.2022.
- Kantamo. Mistä tunnistat päihderiippuvaisen? Saatavissa: <https://kantamo.fi/mista-tunnistat-paihderiippuvaisen/>. Viitattu 14.3.2022.
- Karasti, O. 2021. ”Raadollisen lämmin paikka” haittoja vähentävän päihdetyön vaikutus osallisuuteen. Lappi: Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu: 5.2.2022.
- Laadullisen tutkimuksen tekeminen. SurveyMonkey. 2022. Saatavissa: <https://fi.surveymonkey.com/mp/conducting-qualitative-research/>. Viitattu 17.3.2022.
- Norrena, J. 2022. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu. 3.2.2022.
- Partanen, A., Holmberg, J., Inkinen, M., Kurki, M. & Salo-Chydenius, S. 2015. Päihdehoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Päihdehuoltolaki*. 17.1.1986/41. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041#L1P7>. Viitattu 15.3.2022.
- Päihdelinkki.fi. 2016. Mitä alkoholiriippuvuus on? Saatavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tarinat/lue-tarinoita/alkoholi/mita-alkoholiriippuvuus>. Viitattu 8.4.2022.
- Ranta, J. 2020. *Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa*. Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/122717/978-952-03-1627-3.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 14.3.2022.
- Savela, R. 2022. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu. 3.2.2022.

Sedergen, J. 2015. Haittojen vähentäminen. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumehaittojen-vahentaminen-ja-tartuntataudit/haittojen-vahentaminen>. Viitattu 7.4.2022.

Tammi, T. & Hurme, T. 2007. How the harm reduction movement contrasts itself against punitive prohibition. *International Journal of Drug Policy* (18), 84–87.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021. Eriarvoisuus. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus>. Viitattu 5.4.2022.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021. Päihderiippuvuuden hoito, kuntoutus ja arjen tuki. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihderiippuvuuden-hoito-kuntoutus-ja-arjen-tuki>. Viitattu 15.3.2022.

KYSELYRUNKO ATTENDO JAKOBINTUVAN ASUKKAILLE

VASTAUKSET KERÄTÄÄN TÄYSIN NIMETTÖMÄNÄ JA ANONYYMISTI. Tämä tarkoittaa sitä, että mitään henkilökohtaisia tietojasi ei kerätä kuten nimi, ikä tai sukupuoli. Vastauksia käytetään vain opinnäytetyöhön, joka tutkii haittoja vähentävän päihdetyön asumisyksikön asukkaiden elämänhallintaa ja elämänlaatua.

Vastaa kysymyksiin totuudenmukaisesti ja valitse lähimmäksi sinua sopivin vaihtoehto.

1. Mikä oli asumistilanteesi ennen Jakobintuvalle tuloa?
 - Vuokra-asunto
 - Omistusasunto
 - Vanhempien luona
 - Sukulaisten/ystävien luona
 - Asunnoton

2. Mistä sait toimeentulosi ennen Jakobintuvalle tuloa?
 - Palkkatulo
 - Kelan etuudet
 - Sosiaalitoimen taloudellinen tuki
 - Ammattiliitto
 - Tuloton
 - Rikollisin keinoin hankitut rahavarat
 - Eläke

3. Olitko syyllistynyt johonkin rikokseen ennen Jakobintuvalle tuloa?
 - Kyllä, huumausainerikos
 - Kyllä, Väkivaltarikos
 - Kyllä, talousrikos
 - Kyllä, seksuaalirikos
 - Kyllä, identiteettivarkaus
 - Kyllä, liikennerikos
 - Kyllä, nettihuijaus
 - Kyllä, näpistys
 - Kyllä, varkaus/ryöstö
 - En ollut syyllistynyt

4. Mitä päihteitä käytit ennen Jakobintuvalle tuloa?
 - Alkoholi
 - Kannabis
 - Amfetamiini
 - Metamfetamiini
 - Ekstaasi
 - Kokaiini
 - Heroiini
 - LSD
 - Subutex

- Lääkkeet
 - Impattavat aineet
 - Muu...
5. Kuinka paljon keskimäärin käytit päihteitä ennen Jakobintuvalle tuloa?
- Päivittäin
 - 5-6 -kertaa viikossa
 - 3-4 -kertaa viikossa
 - 1-2 -kertaa viikossa
 - Harvemmin
6. Minkälaiset ihmissuhteet sinulla oli ennen Jakobintuvalle tuloa?
- Minulla ei ollut ihmissuhteita lainkaan
 - Minulla oli joitain kavereita/ystäviä
 - Minulla oli hyvät välit vanhempiini/sisaruksiini
 - Minulla oli kumppani
 - Ihmissuhteeni perustui päihteidenkäyttöön
 - Ihmissuhteeni käsitti lähinnä vain viranomaiset
7. Millaiset ravitsemistottumukset sinulla oli ennen Jakobintuvalle tuloa?
- En syönyt juuri mitään ja ruokailuni olivat erittäin epäsäännöllisiä
 - Söin mitä tahansa, aina kun oli mahdollista
 - Pidin huolta, että sain syödäkseni vähintään yhden aterian päivässä
 - Pidin huolta, että söin säännöllisesti ja terveellisesti
8. Millainen hygienia sinulla oli ennen Jakobintuvalle tuloa?
- Erittäin huono, minulla ei ollut juurikaan peseytymismahdollisuutta/puhtaita vaatteita
 - Melko huono, joskus pystyin peseytymään jossakin
 - Jokseenkin hyvä, yritin huolehtia hygieniastani kokonaisvaltaisesti
 - Hyvä, huolehdin säännöllisesti hygieniastani

SEURAAVAT KYSYMYKSET KÄSITTELEVÄT ELÄMÄÄSI JAKOBINTUVALLA ASUESSASI

9. Mikä on asumistilanteesi nyt?
- Ryhmäkodin puolella vuokra-asunnossa
 - Tukiasunnolla vuokralaisena
10. Jakobintuvalle asuminen edellyttää joko edunvalvontaa tai välitystiliä. Miltä tämä sinusta tuntuu?
- Olen helpottunut, minun ei itse tarvitse huolehtia vuokran ja laskujen maksamisesta
 - Olen asian hyväksynyt, mutta tuntuu että minulla ei ole itsemääräämisoikeutta
 - Muuten hyvä juttu minulle, mutta en tule toimeen/en pidä edunvalvojastani/välitystilin hoitajasta
 - Ei tunnu lainkaan kivalta, tämän vuoksi mietin poismuuttamisen mahdollisuutta
11. Mistä saat toimeentulosi tällä hetkellä? Voit valita useita.
- Palkkatulo
 - Kelan etuudet
 - Sosiaalitoimen taloudellinen tuki

- Ammattiliitto
- Eläke
- Tuloton
- Rikollisin keinoin hankitut rahavarat

12. Oletko syyllistynyt johonkin rikokseen Jakobintuvalla asuessasi? Voit valita useita.

- Kyllä, huumausainerikos
- Kyllä, väkivaltarikos
- Kyllä, seksuaalirikos
- Kyllä, talousrikos
- Kyllä, identiteettivarkaus
- Kyllä, liikennesrikos
- Kyllä, nettihuijaus
- Kyllä, näpistys
- Kyllä, varkaus/ryöstö
- En ole syyllistynyt

13. Mitä päihteitä käytät? Voit valita useita.

- Alkoholi
- Kannabis
- Amfetamiini
- Metamfetamiini
- Ekstaasi
- Kokaiini
- Heroiini
- LSD
- Subutex
- Lääkkeet
- Impattavat aineet
- En käytä päihteitä
- Muu...

14. Kuinka usein keskimäärin käytät päihteitä?

- Päivittäin
- 5-6 -kerta viikossa
- 3-4 -kerta viikossa
- 1-2 -kerta viikossa
- Harvemmin kuin kerran viikossa

15. Minkälaiset ihmissuhteet sinulla on nyt? Voit valita useita.

- Minulla ei ole ihmissuhteita lainkaan
- Minulla on joitain kavereita/ystäviä
- Minulla on hyvät välit vanhempiini/sisaruksiini
- Minulla on kumppani
- Ihmissuhteeni perustuu päihteidenkäyttöön
- Ihmissuhteeni käsittää vain Jakobintuvan henkilökunnan ja muut viranomaiset

16. Millaiset ravitsemistottumukset sinulla on?

- En syö juuri mitään ja ruokailuni ovat erittäin epäsäännöllisiä

- Pidän huolta, että syön vähintään yhden aterian päivässä
 - Syön säännöllisesti ja terveellisesti
17. Millainen hygienia sinulla on nyt?
- Erittäin huono, syystä tai toisesta en juurikaan peseydy/huolehdi puhtaista vaatteista
 - Melko huono, peseydyn vaihtelevasti
 - Jokseenkin hyvä, yritän huolehtia hygieniastani kokonaisvaltaisesti
 - Hyvä, huolehdin säännöllisesti hygieniastani
18. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet positiivisesti elämänlaatuusi ja elämänhallintaasi Jakobintuvalla asuessasi? Voit valita useita.
- Henkilökunta
 - Oma asunto
 - Säännöllinen ruokailu
 - Yhteiset pelisäännöt
 - Turvallisuus
 - Yksikön yhteiset toiminnot
 - Sauna
 - Yhteisöllisyys/vertaistuki
 - Ammatillinen tuki, apu ja ohjaus henkilökunnalta kokonaisvaltaisesti
19. Jos olet päässyt eroon aikaisemmasta riippuvuudesta/riippuvuuksista, onko sen tilalle tullut jokin toinen riippuvuus Jakobintuvalla asuessasi? Voit valita useita.
- Peliriippuvuus
 - Alkoholiriippuvuus
 - Huumausaineriippuvuus
 - Lääkeriippuvuus
 - Seksiriippuvuus
 - Liikuntariippuvuus
 - Ruokariippuvuus

Kiitos vastauksistasi!

HENKILÖKUNNAN KYSELYRUNKO

1. Kauanko olet työskennellyt Attendo Jakobintuvalla?
 - 0-2 -vuotta
 - 2-5 -vuotta
 - 5-10 -vuotta
 - Yli 10 -vuotta

2. Pystyykö mielestäsi Jakobintupa tarjoamaan asukkailleen turvallista- ja tarpeenmukaista asu-
mista yksilöiden tarpeet huomioiden?
 - Kyllä
 - Ei
 - Osittain

Jos vastasit edelliseen kysymykseen ''kyllä'' tai ''osittain'', mitä asioita mielestäsi tulisi parantaa?

3. Kuinka tärkeäksi koet asukkaan elämänlaadun ja elämänhallinnan kannalta Jakobintuvalla tar-
jottavan säännöllisen ruokailun?

(1 = Ei lainkaan tärkeä, 5 = Äärimmäisen tärkeä)

4. Kuinka tärkeäksi koet asukkaan elämänlaadun ja elämänhallinnan kannalta talon yhteiset toi-
minnot?

(1 = Ei lainkaan tärkeä, 5 = Äärimmäisen tärkeä)

5. Kuinka tärkeäksi koet asukkaan elämänlaadun ja elämänhallinnan kannalta Jakobintuvan lääke-
hoidon?

(1 = Ei lainkaan tärkeä, 5 = Äärimmäisen tärkeä)

6. Koetko Jakobintuvan nykyisten yhteisten toimintojen tukevan asukkaiden elämänlaadun ja elä-
mänhallinnan edistymistä?
 - Kyllä
 - Ei
 - Osittain

Jos vastasit edelliseen ''Ei'' tai ''Osittain'', mitä mielestäsi tulisi parantaa?

7. Panostetaanko Jakobintuvalla mielestäsi riittävästi siihen, että asukkaiden on helppo omaksua
hygienianhoito osaksi luonnollista arkirytmää?
 - Kyllä
 - Ei
 - Osittain

8. Onko mielestäsi Attendo Jakobintuvan kaltainen haittoja vähentävä päihdetyön asumisyksikkö
sellainen, joka edesauttaa päihteiden käytön vähentämistä tai hallintaan saamista?

- Kyllä
 - Ei
 - Osittain
9. Täyttyykö haittoja vähentävän päihdetyön määritelmän mukainen tavoite yksikössänne?
- Kyllä
 - Ei
 - Osittain
10. Mahdollistaako tämän kaltainen yksikkö mielestäsi päihteidenkäytön ja/tai siirtymisen päih-teestä päihteeseen?
- Kyllä
 - Ei
 - Osittain
11. Koetko, että pystyt mahdollisista omista peloista huolimatta ylläpitämään yksikön turvallisuus-ten niissäkin tilanteissa, joissa yksikössä on päihteiden vaikutuksen alaisena olevia asukkaita? Voit valita useita.
- Kyllä, tilanteessa kuin tilanteessa
 - Osittain, riippuu päihtyneiden määrästä
 - Osittain, riippuu mitä päihteitä henkilö on käyttänyt
 - Osittain, riippuu asukkaiden päihdepersoonasta
 - Koen, että en useinkaan pysty
12. Miten usein rikollinen toiminta näyttääytyy työssäsi?
- Päivittäin
 - Useita kertoja viikossa
 - 1-2 -kerta viikossa
 - Harvemmin kuin kerran viikossa
 - Ei näyttäydy juuri lainkaan
13. Asukkailla on edunvalvonta tai välitystili, jotta pystytään pitämään huolta asukkaiden pakolli-sista menoista. Ymmärrätkö edunvalvonnan/välitystilin merkityksen asukkaan elämässä ja ko-etko sen välttämättömäksi asukkaan toimeentulon kannalta?
- Kyllä, ymmärrän ja koen sen välttämättömäksi
 - Kyllä ymmärrän, mutta en koe asiaa täysin välttämättömäksi
 - Ymmärrän, mutta en koe juurikaan välttämättömäksi
 - En oikeastaan ole sisäistänyt tai saanut riittävää selvitystä siitä, miksi asia olisi välttämätön
 - Muu....
14. Keskittyvätkö mielestäsi asukkaiden ihmissuhteet lähinnä muihin asukkaisiin ja päihdepiirei-hin?
- Kyllä
 - Pääosin kyllä
 - Ei

Kiitos vastauksistasi!